

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Personen Professionen &Staden

-om det sociala arbetes roll i en socialt hållbar (stads)utveckling

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Grundnivå
Datum 27 november 2012
Författare Ellen Blåberg
Handledare Birgitta Jansson

Abstract

Titel	Personen, Professionen & Staden – om det sociala arbetets roll i en socialt hållbar (stads)utveckling
Författare	Ellen Blåberg
Nyckelord	socialt hållbar utveckling, psykosocialt arbete, etik, stadsplanering, intervjuundersökning

Uppsatsens syfte har varit att konkretisera vad en socialt hållbar utveckling skulle kunna betyda för det sociala arbetets vardag. Vilken plats socialarbetarna har att fylla och vilken typ av praktik som skulle utformas om syftet var att främja en socialt hållbar utveckling. För att bryta ner syftet med uppsatsen i mer lätthanterliga bitar har jag formulerat ett antal frågeställningar;

- Vad betyder begreppet socialt hållbar utveckling?
- Vilken roll skulle det sociala arbetet kunna ha i en socialt hållbar utveckling?
- Vilka kompetenser och konkreta handlingar behövs hos den enskilda socialarbetaren för att socialt arbete ska vara del i en socialt hållbar utveckling?

Några ord innan vi börjar...

Siri Derkert, en av den svenska modernismens absoluta förgrundsgestalter höll vid ett tillfälle föredrag för Göteborgs kvinnliga diskussionsklubb. Ämnet var den moderna konsten och hur man skulle kunna försöka att förstå denna. Derkert pläderade för att åhörarna inte skulle göra det vanliga misstaget att hamna i diskussioner om vad som var vackert i form eller färg utan söka en annan typ av förståelse. ”*Stirra er inte blinda på det så kallade resultatet, utan försök att få syn på den sökande människan därbakom*” (Derkert, 2011 sid.90)

Vad den här sökande människan har fått för resultat ska ni strax få se i kast med men innan dess skulle jag vilja säga ett par ord om det resultat som inte syns men som är nog så viktigt. Arbetet med denna uppsats har gett mig möjlighet att intervjua kloka, engagerade och entusiastiska människor som frikostigt har delat med sig av sin tid och sina erfarenheter. De samtal vi har fört om det sociala arbetets villkor och praktik har, förutom att de har bildat uppsatsens empiri, också givit mig förtroende och förtröstan inför det yrkesliv som jag snart skall stiga ut i. Tack för inspirationen och vetskapen om att det sociala arbetet kan vara precis så mångdimensionellt och fantasifullt som jag har önskat.

Här är det också på sin plats att beklaga att jag inte har haft utrymme och tid att använda ännu mer utav mitt rika material, en utav de svåraste bitarna under arbetets gång har varit att nödgas sälla bort så mycket.

Innehåll

1. Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Disposition	2
2. Bakgrund	4
3. Metod	5
Val av metod	5
Avgränsningar	7
Urval	7
Presentation av studiens deltagare	8
Insamling av empiri	9
Hur jag har analyserat min empiri	9
Litteratursökning	10
Val av teoretiska perspektiv	10
Reliabilitet och validitet	11
Metoddiskussion	11
Etiska överväganden	11
Etik på mikronivå	11
Etik på makronivå	12
4. Tidigare forskning	13
Internationellt	13
... och här hemma i Sverige	14
Slutligen ett litet mer kritiskt perspektiv	17
5. Teoretiska perspektiv	19
Psykosocialt arbete	19
Det sociala arbetets etiska riktlinjer	20
6. Resultat och analys	22
Konkreta exempel	22
Kyrkans ungdom på fritidsgården?	22
Hemmasydd kjol på jobbet	23
Vad är det som hindrar gamlingar från att promenera på Avenyn?	23
Varför finns det inga Styr- och Ställcyklar i Lövgärdet?	23
Fotbollsplanen som blev ett samhällsbygge	24
Vad är ett par fotbollsskor värda och vad får de kosta?	24
Då sätter vi igång	24
Personen	25
Professionen	27
Staden	28
7. Sammanfattning och diskussion	33
Referenser	35

Inledning

*Över tidens sus i tallar, över årens flykt
på fjädermolnets vinge bred och stark,
trån från natt till dag, från nöd till
frihet ifrån fruktan den strävan
som är lika för oss alla. En öppen stad,
ej en befäst stad, bygger vi gemensamt.
-Dess ljus slår upp mot rymdens ensamhet. (Thoursie, 1952 sid. 84)*

I inledningen till sin bok *"Att lägga livet tillrätta"* (2010) skriver Yvonne Hirdman om hur man väljer sina forskningsområden. Visst väljer vi utifrån tidsandans ramar men också utifrån de grundfrågor som hon anser finns inom varje människa. Dessa frågor som vi bär med oss genom livet och ältar på olika sätt (Hirdman, 2010). För mig handlar nog en utav dessa frågor om hur samhällets "stora ord", lagar och visioner hänger samman med dess praktik. Om retorik och realitet och förhållandet dem emellan. Denna fråga har blivit ytterligt tydligare under mina år på utbildningen i socialt arbete. Min upplevelse är att detta fält, mer än kanske många andra, befinner sig i brännpunkten mellan dessa två poler. Socialarbetarens arbete omringas av ett antal välformulerade dokument, både etiska och juridiska som talar om hur vårt uppdrag är att hjälpa, stödja, frigöra, utjämna. Detta på den teoretiska nivån. Samtidigt präglas det sociala arbetets vardag av exempel på vårt och samhällets misslyckande att göra just detta. Jag tror att de flesta socialarbetare är väl medvetna om hur målen för vår verksamhet och dess verkningar ibland står mycket långt ifrån varandra.

Medvetenheten om detta fenomen präglar också en del av den teori som byggs upp kring socialt arbete. Magdalene Thomassen skriver i *"Vetenskap, kunskap och praxis"* (2007) hur det sociala arbetets teoretiska utbildning, till skillnad från en del andra utbildningar, alltid syftar till praktik. Även våra mest högtflygande vetenskapsteoretiska funderingar har till syfte att, förr eller senare, på något sätt spela roll i våra högst konkreta och jordbundna möten med människor som allt som oftast befinner sig i utelämnande och mycket svåra situationer (Thomassen, 2007). Thomassen använder sig också av begreppet *fronesis* när hon beskriver hur yrken som socialarbetare, som ofta verkar i komplexa situationer där det sällan är självklart vad som är rätt eller fel, utvecklar en handlingskunskap som baseras på en mångfaldig kunskapsmassa. Hon säger; *"Om teoretiskt vetande är kunskap om det allmänna, det som "inte kan vara annorlunda" så är fronesis kunskap om det enskilda, det situationsberoende och det konkreta, det som alltid kan vara annorlunda."* (ibid. sid. 24).

Ett utav de nya stora orden som socialt arbete har att förhålla sig till idag är "hållbar utveckling". Inte bara Göteborgs kommun (som ju sysselsätter merparten av socialarbetarna) utan även universitetet har detta som övergripande mål. Ofta talar man om hur den hållbara utvecklingen innefattar olika dimensioner, och jag har valt att inrikta mig på att försöka förstå lite mer om den sociala aspekten av hållbar utveckling. Detta utifrån att ämnet är just det sociala arbetet men också utifrån att det verkade vara den del av begreppet som var minst beforskad. Mitt eget intresse för begreppet social hållbarhet tog fart under min praktikperiod då jag hade ett visst samarbete med S2020 som är Göteborgs Stads verksamhet som syftar till att uppnå de sociala hållbarhetsmålen. Deras huvudsakliga mål är dock att verka för att den sociala dimensionen får utrymme i den kommunala planeringen och då främst inom den byggda miljön. I uppdraget ligger också att sammanställa, producera och systematisera

kunskap kring social hållbarhet, och här finns det ett antal artiklar och rapporter skrivna. Från institutionen för socialt arbete medverkar professor Sören Olsson i ett flertal av dessa. Som tidigare påpekat är det ju dock framförallt en fråga om att hantera den sociala hållbarheten inom den kommunala planeringen och för min del blev det mycket intressant att försöka få reda på vad en socialt hållbar utveckling skulle kunna betyda inom det sociala arbetet. När det så var dags att börja skriva uppsats kände jag att jag förstod mindre än någonsin om vad det hela egentligen gick ut på och då verkade det som ett ypperligt tillfälle att ta tag i det. Att inte heller mina kurskamrater verkade ha någon större vetskap om begreppet bekräftade mina aningar om att det fanns en kunskapslucka att fylla. Ytterligare en anledning till att min nyfikenhet växte var att det inom den profession jag valt bort till förmån för det sociala arbetet, nämligen arkitekturen, verkade finnas en villighet att ta sig an begreppet. Hur kunde det komma sig att en yrkeskår, som kanske oftare blir förknippad med tekniska och estetiska aspekter, var villiga att arbeta med, och definiera den sociala dimensionen när det verkade vara så tyst bland socialarbetarna? Någon kanske skulle säga att det är ett felaktigt begrepp eller på andra sätt vifta bort det men jag anser att det är vår skyldighet att förstå och definiera de begrepp som styr vår verksamhet. Att, precis som Thomassen (2007) påpekar, så syftar även de mest teoretiska delarna av vår utbildning, och de dokument som anger ramarna för verksamheten, till att säga något om hur alla de möten med människor som vi dagligen genomför i vår praktik, ska utformas. Och för att göra detta tror jag att det krävs en viss brottnings med begreppen, de behöver knådas om i verksamhet, testas och reflekteras mot olika verkligheter och teoretiska perspektiv för att kunna bli del i det som Thomassen kallar för en *god praxis* (ibid.)

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med denna uppsats är att försöka konkretisera vad en socialt hållbar utveckling skulle kunna betyda för det sociala arbetets vardag. Vilken plats socialarbetarna har att fylla och vilken typ av praktik skulle utformas om syftet var att främja en socialt hållbar utveckling? För att bryta ner syftet med uppsatsen i mer lätthanterliga bitar har jag formulerat ett antal frågeställningar;

- Vad betyder begreppet socialt hållbar utveckling?
- Vilken roll skulle det sociala arbetet kunna ha i en socialt hållbar utveckling?
- Vilka kompetenser och konkreta handlingar behövs hos den enskilda socialarbetaren för att socialt arbete ska vara del i en socialt hållbar utveckling?

Disposition

Efter denna inledning så kommer kapitel 2 att ge en bakgrund till bland annat begreppet hållbar utveckling, en del av de lagar och styrdokument som berör det sociala arbetet och dessutom en kort genomgång av socialarbetarnas arbetssituation i Göteborg idag. I kapitel 3 är det metoden med vilken jag har genomfört mitt arbete som är i fokus. Här beskrivs hur jag praktiskt har gått till väga men också vilka etiska ställningstaganden jag har gjort och vilka vetenskapsteoretiska funderingar som har funnits med mig. Kapitel 4 fokuserar den tidigare forskning som finns kring mitt undersökningsfält, både internationellt och i Sverige. Kapitel 5 redovisar vilka teoretiska perspektiv jag har valt för att bygga en förståelse för mitt forskningsområde. I kapitel 6 redogör jag för de analyser jag gjort och vilka slutsatser jag drar från dem. Detta kapitel inleds med ett antal konkreta exempel som sedan används i den

fortsatta analysen. Den delas i sin tur upp i analysnivåerna Personen, Professionen och Staden. Kapitel 7 sammanfattar och diskuterar resultaten.

Bakgrund

Under denna rubrik kommer jag att ge en bakgrund till begreppet hållbar utveckling. Jag kommer också att ge inblick i en del av de lagar och styrdokument som det sociala arbetet förhåller sig till. I syfte att ge en bakgrund även till socialarbetarens arbetssituation så kommer jag att ge en mycket kortfattad inblick i detta.

1987 kom rapporten "Vår gemensamma framtid", eller Brundtlandrapporten som den alltså oftast kallas. Uppdraget kom från FN och rapporten sägs vara anledningen till att begreppet hållbar utveckling blev stort internationellt. Även om tankar kring hur utveckling och (framförallt) miljöfrågor stod i relation till varandra, och dessutom var en global utmaning, inte var nya var lanseringen av begreppet hållbar utveckling det. (Olsson, 2005) Rapporten fokuserar hur de tre dimensionerna ekologi, ekonomi och sociala frågor samspelar för att uppnå den hållbara utveckling som rapporten definierar som; *"development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs"* (WCED, 1987).

På de snart trettio åren som har gått sedan Brundtlandrapporten kom har hållbar utveckling blivit allt viktigare som politiskt begrepp.

I Sverige gäller det att *"Hållbar utveckling är ett övergripande mål för regeringens politik. Det innebär att alla politiska beslut skall utformas på ett sätt som beaktar de ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenserna i ett längre tidsperspektiv."* (Regeringen, 2004) Vad gäller den sociala dimensionen av den hållbara utvecklingen beskrivs dess innehåll lite mer preciserat som följer:

"Social sammanhållning och delaktighet är en grundförutsättning för hållbar utveckling. En rättvis fördelning av resurser och möjligheter bidrar i sin tur till en social sammanhållning. Velfärdstjänster skall vara av hög kvalitet och likvärdiga i hela landet. Alla skall ha rätt till bistånd i svåra situationer. Socio-ekonomiska klyftor och utanförskap som begränsar människors frihet och därmed förutsättningar för ett bra liv är inte förenliga med en hållbar utveckling." (ibid.)

Även Göteborgs stad har sedan en tid tillbaka en kraftfullt uttalad målsättning att verka för hållbarhet i de tre dimensioner som Brundtlandrapporten fastslog; den ekologiska, den ekonomiska och den sociala. I 2012 års budget, vilket *"är det övergripande och överordnande styrdokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser."* (Budget, 2012) presenteras Göteborgs stad vision och riktlinjer för arbetet;

"Hållbar utveckling ska tillsammans med ett tydligt barn- och jämställdhetsperspektiv präglade såväl vårt sätt att leda som att utveckla all verksamhet inom Göteborgs Stad. Vi har organiserat vårt politiska arbete utifrån dessa dimensioner för att ge en tydlig signal om dess vikt" (Budget 2012).

I budgeten beskrivs några av de svårigheter som staden tampas med idag; stark segregation och en folkhälsa som ser mycket olika ut i olika delar av staden, men framförallt fokuseras på vilka målbilder politiken har. Inom den sociala dimensionen handlar det bland annat om att

öka den sociala rörligheten, utjämna människors livschanser, ge alla göteborgare goda chanser till demokratiskt inflytande samt att få bort det som beskrivs som "ohälsans klasstrappa". (ibid.)

Vad gäller det sociala arbetet (i kommunal regi) finns inte bara budgeten att förhålla sig till utan även socialtjänstlagen vars portalparagraf talar om hur socialtjänsten har till uppgift att, på demokratins och solidaritetens grund, verka för människors sociala och ekonomiska trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktiva deltagande i samhällslivet (SFS, 2001:453). I lagens tredje kapitel, som beskriver särskilda uppgifter för socialtjänsten, kan vi bland annat läsa om hur socialtjänsten skall medverka i samhällsplaneringen och att denna medverkan skall bygga på nämndens sociala erfarenheter. Det är också lagstadgat att socialtjänsten har i uppdrag att göra sig väl förtrogen med levnadsvillkoren i kommunen.

Här kan vi se att det finns välformulerade politiska mål och även lagstadgade skyldigheter för socialtjänsten att medverka i det som kallas den sociala dimensionen av hållbar utveckling. Olsson (2005) ställer sig dock frågan om det Sverige, som via att formulera politiska visioner kring hållbar utveckling gjort sig gällande som ett föregångsland, har mist sin aktiva roll. Han frågar sig vidare om det eventuellt finns tendenser till en symbolpolitik där mål och visioner inte alltid stämmer överens med de konkreta insatser som görs, (Olsson, 2005).

Den som har följt rapporteringen kring socialtjänstens förutsättningar i Göteborg kan ha anledning att fråga sig detsamma. Nyligen presenterade Akademikerförbundet SSR en undersökning som de gjort bland landets socialsekreterare som bland annat visar på att socialsekreterarna i Göteborg, mer än i andra delar av landet, har en mycket svår arbetssituation. Majoriteten av de tillfrågade upplever att de för närvarande inte klarar av att utföra ett rättssäkert arbete enligt socialtjänstlagens intentioner. En majoritet anser även att det är kommunens ekonomi som styr vilka insatser som ges istället för klients behov. Vidare uppger hela 73% att de övervägt att söka arbete utanför socialtjänsten. Att situationen leder till bland annat förlorad nattsömn framgår också av artikeln (GP, 31 okt 2012). I nummer 8 av Akademikern i år står det att läsa om hur Göteborgs stad tillsätter en utredning för att se över situationen inom socialtjänsten. Bakgrunden är den att det under våren 2012 startades ett upprop mot det som upplevdes som en ohållbar arbetssituation för socialarbetarna i Göteborg, kritiken handlar om dåliga arbetsvillkor och låga löner. Uppropet utmynnade sedan i en demonstration och dessutom i en välbesökt debatt. I svallvågorna efter detta beslutade så den röd-gröna majoriteten att tillsätta en utredning vilken skall komma med delrapporter under hela nästa år. Förhoppningen är sedan att detta skall tas med in i 2014 års budgetarbete (Akademikern, nr 8, 2012).

Metod

Under denna rubrik vill jag belysa hur mitt utforskande arbete har gått till, både rent praktiskt men också vilka etiska och forskningsteoretiska funderingar som har funnits med mig under arbetets gång.

*Drömstaden ser helt annorlunda ut än vad ritningarna utvisar.
Som nu denna bro. Så lätt och så lite kostsam.
Den är gjord av morgondimmor och aftondimmor bemålade med sol.
Husen är av drömt material, solbjälkar. I drömköken behöver ni bara
drömma.*

...

*Staden har inga fasta delar, inga skruvar, inga besvärliga rör,
inga ledningar, ingen disk. Ni kan bara sitta och låta staden gå.*

(ur *Drömstaden* Martinson, 1998)

Val av metod

*"Kunskapen om det mänskliga måste avspegla dubbelheten i människans situation...
Människan hör på samma gång till "orsaksmässighetens rike och motivationens rike, alltså
både förklaringens och förståelsens domäner". (Thomassen, 2007 s. 188)*

Ovanstående citat behandlar den franske filosofen Paul Ricoeurs tankar om behovet av att överbrygga å ena sidan naturvetenskaplig empirism och å andra sidan humanvetenskaplig hermeneutik. (ibid.) Hur mycket jag än hade velat så kommer jag inom ramen för denna studie inte att lyckas med någon sådan överbrygging. Jag vill ändå göra poängen eftersom jag är helt övertygad om att fenomenet socialt hållbar utveckling hade kunnat undersökas ur en mängd olika synvinklar och med en mångfald av metoder. Sedan har jag gjort mina val utifrån lust, möjlighet och tid.

Svenning (2003) reflekterar kring begreppen kvalitativa respektive kvantitativa data, han anser att indelningen kanske inte är rättvisande utan väljer hellre att beskriva undersökningar som antingen *generaliserande* eller *exemplifierande*. Generaliserande undersökningar bygger på ett statistiskt godtagbart urval, till exempel stickprovskontroller, som det sedan är möjligt att generalisera till större populationer utifrån. Exemplifierande undersökningar å andra sidan bygger inte på ett statistiskt godtagbart urval och är därför inte generaliserbara ur ett statistiskt perspektiv. Istället syftar de till att, utifrån ett fåtal exempel, skapa en förståelse av hur verkligheten ser ut. (Svenning, 2003) Den generalisering som eventuellt kan sägas ske i en exemplifierande studie handlar istället om att generalisera till teori, det är de teoretiska slutsatserna som dras utifrån empirin som eventuellt kan (om de håller tillräckligt hög kvalite) göra en generalisering möjlig. (Bryman, 2011)

Då mitt syfte med denna uppsats är att undersöka, och just försöka exemplifiera, vad en socialt hållbar utveckling skulle kunna betyda i Göteborg och för det sociala arbetets praktik så har jag valt att göra en exemplifierande studie. Eller, för den delen, en kvalitativ. Att jag sedan valde intervjuer som metod för att besvara mina frågeställningar handlade framförallt om lust. Jag såg en möjlighet att gå ut och träffa kunniga praktiker, forskare och planerare och

tillsammans med dem företa en kunskapsresa. Här passar Kvales metafor kring intervjuaren som *resenär* väl in, genomförandet av intervjustudien blir då en process där forskaren tillsammans med de intervjuade samtalar, förändras och reflekterar (Kvale, 2009 sid. 64) Naturligtvis handlar mitt metodval också om att jag är övertygad om "*att intervju är ett kraftfullt sätt att producera kunskap om den mänskliga situationen*" (Kvale, 2009 sid. 332) samt att jag ville "*förstå världen från undersökningspersonernas synvinkel, att utveckla mening ur deras erfarenheter*" (ibid. s.17).

Ur detta perspektiv valde jag också att arbeta med ostrukturerade intervjuer eftersom jag ville komma åt en flexibel intervjuprocess där det som intervjupersonerna upplever och tolkar kan komma i centrum (Bryman, 2011 s. 415) Min förförståelse är ju också att begreppet socialt hållbar utveckling faktiskt är väldigt luddigt definierat i de flesta sammanhang och därför kan det vara av yttersta vikt att ge utrymme för de intervjuade att så att säga "sväva lite på målet". Här skulle det med stor sannolikhet inte vara så fruktbart att ställa "stängda" frågor av typen "Vet du vad social hållbarhet är?" Om svaret då hade blivit nekade hade det varit svårt att hitta en fortsättning på intervjun.

Avgränsningar

Avgränsningar tar vi till i det vetenskapliga undersökandet inte bara för att tiden brister eller för att vi är lata utan för att de också hjälper oss att spetsa till vår forskning.

I denna uppsats har jag valt att försöka förstå mer om begreppet socialt hållbar utveckling. För att kunna göra detta har jag valt att vässa till min frågeställning så att den delvis behandlar begreppet i stort men framförallt vad det kan betyda på en konkret plats, Göteborg, och också i en konkret praktik, det sociala arbetet. Detta beroende av att jag själv är verksam i Göteborg men också att jag vill försöka förstå vad begreppet skulle kunna ha för relevans för det sociala arbetet eftersom det är vad jag själv snart kommer att kalla mitt yrke. Dessutom har jag en uppfattning att det *sociala* arbetet rimligtvis skulle kunna ha genererat en del kunskap som kan vara intressant för den *sociala* dimensionen av hållbar utveckling.

Däremot vill jag poängtera att jag på intet vis vill lägga ansvaret för den sociala dimensionen i hållbarheten i knät enbart på socialarbetarna. Hållbar utveckling är ett begrepp som består av flera aspekter, där den sociala är en, och det skall inte falla på en viss yrkeskategori att ansvara för *en* aspekt då en poäng med hållbarheten är att se hur de olika aspekterna samverkar. Men just den här studien har till syfte att undersöka vilken betydelse den sociala hållbarheten har för det sociala arbetet och därför är det bland annat personer som är verksamma inom detta fält som är informanter. Vilket leder oss in på...

Urval

Bryman beskriver hur de flesta som valt intervjuer som metod i kvalitativa studier rekommenderar användandet av ett så kallat *målinriktat urval*. Denna typ av urval beskrivs som ett försök att skapa överensstämmelse mellan de frågor som forskaren ställer och urvalet. Med andra ord är det en fråga om att göra sitt urval av intervjupersoner i ett hopp om att dessa skall kunna ge svar som är relevanta för forskningsfrågorna (Bryman, 2011). Denna form av urval har jag använt mig av tillsammans med det som kallas *snöbollsurval*, där forskaren ser till att inledningsvis kontakta ett mindre antal människor som kan vara relevanta för studiens syfte och sedan använda dessa för att få kontakt med ytterligare personer att intervjua. (ibid.)

När mitt arbete med uppsatsen tog sin början vände jag mig till Lars Lilled som är utvecklingschef för S2020. Detta är ett uppdrag som Göteborgs kommunfullmäktige gav till social resursförvaltning 2007 som en del i arbetet för att göra Göteborg till en hållbar stad. Uppdraget skall säkerställa att den sociala dimensionen av den hållbara utvecklingen får lika stort genomslag i den kommunala planeringen som de ekologiska och ekonomiska dimensionerna. För mig verkade detta vara en logisk startpunkt då min undersökning berör just socialt hållbar utveckling ur ett Göteborgsperspektiv. Förutom att intervjua Lars så bad jag också att han skulle rekommendera mig fler personer, med erfarenheter av det sociala arbetet, att intervjua om deras syn på social hållbarhet. De personer som jag då fick rekommenderat mig tog jag kontakt med via mail där jag förklarade vem jag var och vad jag hade som syfte att undersöka. Av de sex personer jag "fick" från Lars tackade två nej, delvis av tidsbrist, men övriga fyra deltog.

Min handledare har också hjälpt mig med tips på två forskare som kunde vara intressanta att intervjua utifrån mitt forskningsområde. Två deltagare träffade jag under en konferens som Göteborgs stad anordnade kring social hållbarhet och barnperspektiv. Jag frågade också på min tidigare praktikplats, Centrum för urbana studier, om de hade några tips på intervjupersoner och på så vis fick jag kontakt med ytterligare en person som är verksam i Angered, dessutom ville en utav forskarna som är knutna till centrat gärna ställa upp. Vidare har jag intervjuat en forskare som är en bekant till mig, detta utifrån att vi har en fortlöpande diskussion om begreppet social hållbarhet när vi träffas.

Tydligt är att jag har ett urval av människor som på olika sätt befinner sig "högt upp" i olika organisationer, jag har genomfört det Kvale kallar för "*intervjuer med eliter*" (Kvale, 2009) Detta kan kanske verka underligt eftersom jag bland annat är intresserad av "den sociala hållbarhetens praktik" men detta (ur)val bygger på min erfarenhet av att begreppet social hållbarhet inte (ännu) har sipprat speciellt långt ut eller ner i den kommunala verksamheten. Denna uppfattning är också något som jag har fått bekräftat utav några utav mina intervjupersoner. Jag tror alltså inte att jag skulle ha så stor chans att få svar på mina frågeställningar om jag hade gått ut bland nyutexaminerade socionomer med mina frågor. Fördelen med flertalet utav mina informanter är att de, trots sin nuvarande position, har en gedigen och mångårig erfarenhet av praktiskt socialt arbete.

En stor fördel, som jag ser det, med att "intervjua eliter" är att det som Kvale (2009) kallar för *maktassymetri* vilket lätt uppstår i en intervjusituation, delvis jämnas ut. Det faktum att jag är den som ställer frågorna och så att säga sätter ramen för samtalet jämnas ut av att mina informanter i det här fallet innehar en maktposition

Presentation av studiens deltagare

Karin Alsén, utvecklingsledare i Västra Göteborg, är utbildad socialpedagog och folkhälsovetare

Bettan Bylund, socialarbetare och socionom verksam i Angered. Dessutom mottagare av Göteborgs Stads förtjänsttecken 2012!

Dario Espiga kommunalråd i Göteborg för Socialdemokraterna, ordförande i social resursnämnd, specialistsjuksköterska inom psykiatri

Bente Greve utvecklingschef i stadsdelen Centrum, socionom

Borghild Håkansson enhetschef på Tryggare Mänskligare Göteborg, socionom och inredningsarkitekt

Zan Jankovski enhetschef för sektor fritid i Angered, socionom

Lars Lilled verksamhetschef S2020, socialarbetare

Eva Looström tidigare projektledare för ungdomsfullmäktige, nu verksam i Angered med inflytandefrågor, socionom

Sören Olsson professor i socialt arbete, arbetar på S2020

Ove Sernhede professor i socialt arbete

Jenny Stenberg arkitekt och forskare

Catharina Thörn forskare vid institutionen för kulturvetenskaper, doktorerade med en avhandling om hemlöshet

Insamling av empiri

Intervjuandet och urvalsprocessen pågick parallellt, detta blir ju en nödvändighet när man arbetar med snöbollsurval, vilket gjorde att jag faktiskt fick möjligheten och nöjet att ställa de kunskaper jag redan hade fått i relation till senare intervjuer. Helt i linje med Kavles resandemetafor.

Intervjuerna gick till så att jag besökte mina intervjupersoner på deras arbetsplatser och genomförde intervjuerna där. Undantaget gäller intervjun med Catharina Thörn som genomfördes på en lunchresaurang och intervjun med Jenny Stenberg som (i all hast) blev genomförd under en bilresa. De flesta intervjuerna varade ungefär en timme, några lite längre, några lite kortare. Registreringen av mina intervjuer gjordes med en ljudbandspelare, vilket enligt Kvale(2009) gav mig chansen att fokusera på dynamiken och ämnet för intervjun istället för att lägga all min energi på att försöka hinna anteckna allt som sas (Kvale, 2009 s.194). Dock hade jag ändå ett anteckningsblock med mig och antecknade det som jag tyckte var särskilt intressant. Detta blev som ett första steg i den abstraherande process som analysarbetet har varit.

Hur jag har analyserat min empiri

Den som väljer att arbeta med kvalitativa data trots den ”attraktiva plåga” som de kan utgöra (Bryman, 2011 s.510) kommer kanske att stå inför ett snårigare analysarbete än den som valt en kvantitativ ingång. Detta eftersom det inte finns några entydiga regler kring hur analysarbetet skall gå till och att kvalitativa intervjuer ofta tenderar att generera ett rikt och ostrukturerat material. (ibid.)

Mycket riktigt har jag fått ett mycket rikligt material som jag har valt att göra utskrifter av i syfte att ”strukturera det i en form som lämpar sig för närmare analys” (Kvale, 2009 s.196), detta blir också en del i inledandet av den analytiska processen (ibid.). Då jag inte arbetar med en strikt språkligt inriktad analys så har mina transkriberingar inte varit helt ordagranna, jag har hoppat över ööh och um och liknande. Trots den tid det har tagit att skriva ut intervjuerna så tycker jag att det har varit ett värdefullt steg i mitt analysarbete, att lyssna och lyssna och lyssna igen har gjort mig mycket välbekant med mitt material. Här skulle jag även kunna referera till det Kvale säger om att varje transkription för med sig en transformation från en språklig form till en annan. Att även en ”ordagrann” utskrift av en intervju blir en artificiell konstruktion av ett levande samtal. Kvale väljer då att se inspelningen och transkriptionen av samtalet som en abstraktion i flera steg. Den första abstraktionen sker vid inspelningen då hela den kroppsliga och rumsliga aspekten av samtalet går förlorad och den andra abstraktionen sker vid utskriften då även röstlägen, andning och så vidare försvinner (Kvale, 2009 s. 194).

Gällande hur jag mer konkret genomför min analys av intervjuerna så vill jag hänvisa till ett fantastiskt litet citat; "*Metodisk pragmatism är en viktig egenskap hos en forskare*" (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 157) Detta kan kanske upplevas som den lates sätt att komma undan genomförandet av en "ordentlig" analys men jag vill istället framföra som arbetssätt det Kvale kallar för eklektiska och teoretiska analyser. Här tar man tillvara många olika tekniker för att försöka förstå och förklara det aktuella fenomenet och kunskapen om ämnet och en teoretisk förståelse blir viktigare (Kvale, 2009). Här ser jag min möjlighet att fortsätta en logisk väg med mina ostrukturerade intervjuer där informanterna får "sväva på målet", att mitt tillvägagångssätt med intervjuerna rimmar väl med valet av analysmetod. Naturligtvis får jag, som Kvale också påpekar, vara extra uppmärksam och noggrann med att skaffa mig tillräckligt rika beskrivningar av fenomenet för att inte hamna i lösa spekulationer eller teoretisk snedvridning.

Litteratursökning

En viktig del i ett undersökande arbete är att ta reda på vad andra skrivit om ämnet, både för att inte riskera att göra vad som redan har blivit gjort men också för att förtydliga vad som kan vara intressanta frågeställningar (Bryman, 2011). Mina litteratursökningar har skett i Göteborgs Universitetsbiblioteks "supersök" Summon, i databaserna Sociological abstracts, Social service abstracts, swepub, uppsatser.se, Gup och Gupea. Därutöver har jag också sökt på googlescholar. Sökord som jag har använt har varit; social hållbarhet, socialt arbete, hållbar utveckling, socialtjänst, social work, sustainable development, social sustainability. Jag har vidare sökt i refenslistorna för de verk som jag hittat för att få ytterligare tips. Dessutom har jag, med tanke på att de människorna jag har intervjuat många gånger har en mycket större kunskap om ämnet än vad jag har, frågat dem om litteraturtips. Detta har känts självklart särskilt utifrån att begreppet socialt hållbar utveckling ännu inte verkar vara särskilt väldefinierat och att det fortfarande pågår en diskussion om vad begreppet bör innehålla. En diskussion som jag för övrigt hoppas vara en del utav.

Val av teoretiska perspektiv

Vilka teoretiska perspektiv som skulle vara med mig genom denna process var först inte helt självklart. Men då jag ville närma mig en ganska bred eller typisk del av det sociala arbetet så ställde jag mig till slut framför hyllan med alla mina gamla kursböcker och började leta efter möjliga perspektiv där. För mig framstår både psykosocialt arbete och det sociala arbetets etiska riktlinjer som perspektiv som varit framträdande under utbildningstiden och som jag också uppfattar som perspektiv som finns i medvetandet hos många socialarbetare. Syftet med att välja vardagligt använda perspektiv handlar dels om att öka det sociala arbetets möjlighetshorisont, att se hur vi i vårt vardagliga arbete tar oss an större teman än vad vi kanske tänker på. Då begreppet social hållbarhet dessutom verkade vara ganska okänt för många kurskamrater och inte, mig veterligen, nämnts på utbildningen så ansåg jag att det fanns en poäng i att möta upp med välkända teorier för att på det sättet försöka förstå vad social hållbarhet kan ha för relation till socialt arbete. Ytterligare en anledning att välja teorier som jag redan var bekant med genom min utbildning förhåller sig till det som ibland kallas *den hermaneutiska cirkeln eller spiralen* (Thomassen, 2007 sid. 101-102). Kortfattat handlar detta om hur vi alltid förstår utifrån de kunskaper och förståelser vi redan har. För mig blir detta ett sätt att ytterligare fördjupa diskussionen om min förförståelse, att inte bara förhålla mig till hur den ser ut kring begreppet jag beforskar utan också kring de teoretiska perspektiv jag använder.

Reliabilitet och validitet

En studies validitet handlar om huruvida man verkligen undersökt det man hade för avsikt att undersöka. Dess reliabilitet berör frågor om mätningarnas korrekthet (Thurén, 2007). Bryman beskriver hur många kvalitativt (eller exemplifierande) inriktade forskare ställer sig kritiska till hur dessa begrepp, som stammar från den kvantitativa forskningen, verkligen är tillämpliga eller ens intressanta, att använda om mer kvalitativa studier (Bryman, 2011). Enligt min åsikt är det självklart nödvändigt att diskutera dessa frågor, hur skall ni som läsare annars kunna lita på att jag inte bara har ljutit ihop hela min undersökning? Mitt sätt att förhålla mig till begreppen har handlat om noggrannhet i min beskrivning av vad jag har gjort, uppsatsens metod. Jag har haft diskussioner med min handledare om hur det är möjligt att tolka och förstå olika utsagor eller fenomen, detta för att minska risken för feltolkning. Dessutom har jag till stor del diskuterat de olika intervjupersonernas beskrivningar med andra intervjupersoner, detta för att ytterligare fördjupa och facettera den möjliga förståelsen av olika fenomen. Att jag dessutom lyssnat i flera omgångar till varje intervju har gett mig tid att fundera över många olika tolkningsmöjligheter för varje situation.

Gällande studiens generaliserbarhet så har jag redan i kapitlets inledning diskuterat denna. Återigen vill jag påpeka att denna studie inte syftar till att generalisera, utom möjligen teoretiskt, utan att exemplifiera. Jag vill ge *en* bild av hur man kan se på det sociala arbetet i en social hållbar stadsutveckling. Min förhoppning är dock att denna bild skall kunna fungera som en språngbräda för ytterligare kunskapsbildning och diskussion kring fenomenet.

Metoddiskussion

Gällande vilka begränsningar som inringar min studie så skulle jag säga att de säkert är många men framförallt handlar det, som jag ser det, om att urvalet kan ha blivit snett vilket skulle kunna leda till att alla resonemang bara går runt i cirklar alternativt bekräftar varandra på ett snedvridet sätt. Förutom allmän vaksamhet så får jag försöka balansera upp det eventuella problemet med mina teoretiska ingångar som kan vara en möjlighet att bryta isär och kontrastera även ett homogent intervjumaterial. I övrigt är jag övertygad om att det hade funnits många sätt att undersöka mitt område, litteraturstudier kring hur begreppet social hållbarhet framträder i olika officiella dokument, mer kvantitativt inriktade undersökningar kring hur många verksamma socialarbetare som anser sig känna till begreppet är några exempel på vad jag tror hade varit andra intressanta sätt att ta sig an ämnet.

Etiska överväganden

Kvale (2009) menar att vi som forskare bör förhålla oss till etiska frågeställningar inte bara på micronivå utan även lyfta blicken till macronivån. I intervjustudier fokuserar de etiska frågeställningarna oftast enbart vilka konsekvenserna blir för intervjupersonerna medan större politiska eller sociala effekter av undersökningen lämnas därhän. Han påpekar, vilket jag tidigare nämnt, hur intervjustudier är ett mycket kraftfullt sätt att producera kunskap om människors livssituationer och att detta inte kan vara neutralt ur ett etiskt perspektiv eftersom kunskap är makt. (Kvale, 2009) Jag vill därför försöka redogöra för mina etiska överväganden på olika nivåer och jag tar min början i det lilla.

Etik på mikronivå

Bryman redogör för fyra av de viktigaste forskningsetiska principerna och dessa är följande: *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet*. (Bryman, 2011). I min studie har jag förhållit mig till dessa principer på följande sätt: Jag har, i den mån det har varit tydligt för mig, informerat alla mina intervjupersoner om vad syftet med mitt uppsatsarbete är. Denna information gavs i samband med att jag bad att få intervjua dem. Då denna förfrågan var öppen har alla tillfrågade också haft möjlighet att avböja medverkan. Jag har heller inga andra avsikter med det insamlade materialet än att använda det för att försöka förstå och besvara de frågor som jag ställer.

Konfidentialitetskravet är väl den enda utav de generella principerna som jag har haft anledning att fundera lite över. Från början var min tanke, just utifrån denna princip, att självklart anonymisera alla deltagare men allteftersom intervjuarbetet fortskred så framstod detta som ett allt snårigare förfaringssätt. Många utav de människor jag intervjuat är offentliga personer som på olika sätt deltar i debatten om staden och den hållbara utvecklingen, en del har det till och med i sitt uppdrag att diskutera och informera om dessa frågor. Ytterligare andra är forskare som på olika sätt har den sociala hållbarheten inom sin forskningshorisont. Dessutom har jag intervjuat människor som är mer praktiskt involverade i det sociala arbetet. Plötsligt började det kännas oetiskt att *inte* låta dessa människor framträda med namn eftersom så mycket av deras tankar och reflektioner faktiskt var del av deras yrkesverksamma praktik. Som att jag riskerade att inte ge dem det erkännande de hade rätt till när jag återgav deras tankar i mitt arbete.

Till slut löste jag frågan med anonymiseringskravet på det sättet att alla gavs möjlighet att framträda i studien utan namn men ingen av de intervjuade sade sig ha något behov av detta. Några sa att de däremot kunde tänka sig att bli anonymiserade om det var så att flera andra personer var det, men då mer som ett sätt att försöka underlätta mitt arbete med uppsatsens form.

Etik på makronivå

I studiehandledningen för denna kurs kan vi, under rubriken etiska överväganden, läsa följande apropå att man som undersökare alltid måste ta hänsyn till etiken i varje undersökning; *...inte minst i socialt arbete där forskningen ofta omfattar människor som lever i känsliga och utsatta livssituationer*. Jag vet lite eller ingenting om huruvida de människor jag intervjuat i sitt privatliv har en känslig eller utsatt livssituation, men i sin yrkesutövning, vilket är det jag undersökt, är de långt ifrån den typiske ”klienten”. Detta är istället människor som har i sitt uppdrag att på olika sätt ansvara för, planera, visionera och organisera arbetet kring utsatta människors livssituation. Många utav dem har dessutom i sitt uppdrag att informera om och diskutera de frågor som jag försöker besvara. För mig finns det en etisk aspekt i att undersöka inte bara de utsatta utan också de människor som är satta att ta hand om de utsatta. Om det sociala arbetet skall kunna förhålla sig till den yrkesetik som finns så är det nödvändigt att den forskning som bedrivs också fokuserar yrkesutövarna och ramarna för deras verksamhet. Jag anser också att det är av allra största etiska vikt att fokusera de mål och visioner som påverkar hur verksamhetens ramar ser ut, och att därigenom förhoppningsvis inspirera till en vidare diskussion om vad våra uppdrag är. Min utgångspunkt är således i allra högst grad att den forskning jag bedriver skall vara till nytta och medföra goda effekter både för socialt arbete i stort och för utsatta människor men erfarenheten säger mig att allt sådant är

svårt att veta i förväg. Då får jag istället förhålla mig till det som Kvale säger om att kvalitativa forskare till stor del måste hålla hög etisk kapacitet för att kunna hålla sig öppna för *”de dilemman, mångtydigheter konflikter som tvunget uppstår under forskningsprocessen”* (Kvale, 2009 s. 85).

Tidigare forskning

Här kommer jag att redovisa en del utav den forskning som jag funnit kring begreppet socialt hållbar utveckling. Jag kommer att presentera såväl internationella som svenska studier. Dessutom kommer jag slutligen presentera några mer kritiska verk.

Internationellt...

Jag har funnit ett antal internationella studier som behandlar kopplingen mellan hållbar utveckling och socialt arbete. Terry E Carrilio (2007) slår till exempel fast att socialt arbete, som i sina analysmodeller blandar micro-, macro- och mesonivåer, kan spela en viktig roll för den sociala utvecklingen. Carrilio anser vidare att det sociala arbetets fokus på ”människan-i-sin-omgivning” utgör en möjlighet att både adressera människors och grupperns individuella behov och problem och att samtidigt synliggöra större krafter som bidrar till social och ekonomisk orättvisa och utsatthet. Även om det sociala arbetet är högst kontextuellt och skiljer sig mellan olika länder så gör de gemensamma kärnprinciperna demokrati, humanitet och viljan att emancipera förtryckta grupper att socialarbetare är högst kompetenta, och nödvändiga, i arbetet för en hållbar utveckling (Carrilio, 2007).

Irma McKinlay tar sig an temat i sin doktorsavhandling *“Social work and sustainable development: An exploratory study.”* (McKinlay, 2004). Detta är en kvalitativ studie som genom ett inifrånperspektiv vill undersöka hur socialarbetare i sin vardag upplever frågor om hållbar utveckling. En utav slutsatserna från studien är att många utav socialarbetarna är osäkra på vad begreppet hållbar utveckling innebär och att de är kanske ännu mer osäkra på vad deras egen roll i denna utveckling är eller skulle kunna vara. Andra slutsatser som dras är att ett samhälle som låter tilliten och nätverken mellan sina medborgare att förfalla förstör sitt sociala kapital, att människors sociala och ekonomiska realiteter inte går att särskilja och att det sociala arbetet därför måste greppa hela komplexiteten i dessa frågor. Utifrån några av de slutsatser som dras rekommenderar McKinlay ett antal åtgärder;

- Samarbete och samverkan är nödvändiga komponenter i arbetet för en hållbar utveckling.
 - En multidisciplinär och kreativ praktik är nödvändig för att komma åt frågor som fattigdom och arbetslöshet och arbeta med dem på ett hållbart sätt.
 - Socialarbetare behöver förstå sin profession som en del i ett livslångt lärande för att kunna möta och förhålla sig till samhället föränderliga förhållanden.
 - Det sociala arbetet behöver en plattform för utbyte av information och erfarenheter.
- (McKinlay, 2004)

Professor emerita Nancy L Mary skriver i sin bok *“Social work in a sustainable world”* (2008) att om socialt arbete vill fortsätta vara en livskraftig och meningsfull profession så måste vi anta ett paradigm som möjliggör en hållbar framtid för oss alla. Även om Mary påpekar att detta inte är någon ny tanke så påminner hon om att socialarbetaren behöver byta perspektiv från individen till helheten och se hur individuella tillkortakommanden beror av strukturella brister, att ytterligare bredda synen på vad ”människan-i-sitt-sammanhang” kan innebära. Hon hävdar också att, för att kunna uppnå detta nya paradigm, måste vi börja se världen som en helhet där alla delar är sammanbundna. Mary identifierar fem strategier som hon anser nödvändiga för det nya sociala arbetet:

- långsiktighet och förebyggande arbete
- ett tvärvetenskapligt förhållningssätt

- hållbar social och ekonomisk utveckling
- möjliggörande (empowerment) för individer och grupper
- utbildning som siktar mot samverkan (Mary, 2008 sid. 183).

...och här hemma i Sverige

I rapporten "*Socialtjänsten som kunskapskälla*" (2008) redovisar Måns Svensson och Lars Persson en modell för psykosocial rapportering inför strategiska beslut på kommunal ledningsnivå. Modellen är framtagen vid rättssociologiska enheten vid Lunds universitet på uppdrag av Region Skåne och Länsstyrelsen i Skåne. Det är de nationella strategierna för hållbarhet och folkhälsa som ligger till grund för arbetet. Mallen i sig är ganska teknisk och beskriver ända ner på typsnittsnivå hur rapporteringen skall gå till. Rapportens inledning däremot beskriver, på ett mer generellt plan, hur socialtjänsten, med sin stora kontaktyta mot allmänheten och sin övergripande kunskap om människors levnadsvillkor på både strukturell och individuell nivå, är en viktig kunskapskälla i arbetet med att uppnå en hållbar utveckling. Ytterligare anledningar till att socialtjänstens kunskap är viktig handlar är att sociala problem ofta är komplexa till sin natur samt att det ofta är socialtjänsten som har möjlighet att tidigt upptäcka en, ur social synvinkel, ogynnsam utveckling. (Svensson&Persson, 2008)

Inför arbetet med modellen har författarna försökt skapa en förståelse av den komplexa struktur som de anser präglar kommunal och offentlig verksamhet. De väljer att beskriva verksamheten utifrån fyra olika domäner; den politiska, den administrativa, den professionella och brukarnas domän. Dessa fyra olika domäner präglas, förutom att de har sina egna uppgifter, av att de intresserar sig för att bevara sitt inflytande på helheten och att de alla präglas av sina egna sociala konstruktioner. Den modell som rapporten presenterar har till syfte att överbrygga klyftan mellan den professionella domänen och de två "ledande" domänerna, syftet är att, via den professionella domänen, öka kunskapen kring brukarnas domän. Att fatta beslut som grundar sig i sådan kunskap anses öka förutsättningarna för en ökad folkhälsa och en socialt hållbar utveckling. Samtidigt gör författarna en viss problematisering kring vetenskaplig kunskap i relation till vardaglig sådan, man anser att det kan finnas en svårighet i att tillvarata den vardagliga kunskap som utvecklas inom den professionella domänen och "översätta" den till vetenskaplig kunskap (ibid.).

Boken "*Hela staden –social hållbarhet eller desintegration?*" (2011) är resultatet av forskningsgruppens "Medborgaren i Velfärdssystemet" (MiV) vid Linnéuniversitetet vilja att, via ett och samma lokalområde (i detta fall Landskrona) få en mängd olika infallsvinklar på samhällsutveckling. Gruppen har haft medborgare, velfärdssystem, inkludering/exkludering, delaktighet och metodutveckling som sina huvudbegrepp. I bokens slutkapitel argumenterar Tapio Salonen för användningen av begreppet *desintegration* istället för det stigmatiserande, förenklande och alltför individcentrerade begreppet utanförskap. Desintegration som begrepp lägger sig istället på "hela-stadennivån" och beskriver hur en stad inte längre håller samman som en social och funktionell enhet, Salonen ser bostadssegregeringen som ett tydligt uttryck för den fysiska delen av desintegrationen. Den fysiska aspekten hänger också samman med desintegrationens mentala del som till stor del handlar om hur stadens invånare inte längre upplever sig som en gemenskap och att tilliten till både samhällsinstitutioner och varandra brister, negativa föreställningar om "den andre" och främlingen växer sig starka (Salonen, 2011). Salonen använder sig också av Loïc Wacquants fyra strukturella logiker när han försöker förstå Landskronas situation som ett uttryck för större nationella och globala trender.

Dessa fyra logiker anser Wacquant framdriver nya former av urban fattigdom och ytterligare fördjupar den sociala ojämlikheten; (Wacquant i Salonen, 2011 sid. 339)

- Ökad ojämlikhet i kölvattnet av snabb ekonomisk utveckling och allmänt ökat välstånd.
- Dubbel omvandling av lönearbetet, såväl kvantitativt (miljontals lågkvalificerade jobb som försvunnit etc) och kvalitativt (förändrade anställningsvillkor, gränslöshet, kvalifikationsmässigt etc.).
- Tillbakadragandet av välfärdsstaten. Välfärdsstater blir medproducenter och skapare av ojämlikhet och marginalitet. Stater, regionala och lokala offentliga aktörer är centrala för stratifiering och skall ses som generativa institutioner för att skapa inkludering eller exkludering i samhället.
- Rumlig dynamik som leder till koncentration och uppdelning efter fördelningspolitiska linjer. Territoriella stigman är ytterst produkter av offentlig politik i termer av bostadspolitik, offentlig planering och verksamhet i städer och regioner.

Det är utifrån dessa logiker som Wacquant beskriver en ”avancerad marginalitet” som han anser präglar många länders urbana strukturer. Han hävdar att många utav de områden som befinner sig längst ner i varje stads bostadshierarki är mer eller mindre övergivna av omvärlden och internt fragmentiserade. Han beskriver dem som ”antighettos” utan sammanhållande identiteter och organiseringar. Det enda som förenar de boende i dessa områden är deras svaga, eller obefintliga, relationer till både arbetsmarknad och rättighetsbaserade välfärdssystem (Salonen, 2011).

Boverket publicerade 2010 kunskapsöversikten ”*Socialt hållbar stadsutveckling*” (Boverket, 2010) i syfte att redovisa en samlad bild av kunskapsläget kring; boendesegregationens mekanismer och orsaker, metoder som är aktuella i försöken att skapa en socialt hållbar stadsutveckling, hur åtgärder som syftar till att minska sociala problem kan beräknas vad gäller kostnader och intäkter, samt hur den socioekonomiska utvecklingen ser ut i stadsdelar med lokala utvecklingsavtal. Fokus för översikten ligger på resurssvaga bostadsområden och hur man inom ramen för fysisk planering kan minska segregationen. Nyckelbegrepp för rapporten är *boendesegregation*, *integration*, *socioekonomiska konsekvenser* samt *socialt hållbar stadsutveckling*. Vad gäller det senare begreppet konstateras att någon exakt definition inte är möjlig eftersom det finns stora kunskapsluckor om begreppet som helhet i en svensk kontext. Dessutom konstateras att begreppet kan definieras både mycket brett och mycket smalt samt att vägarna för att uppnå en önskad utveckling kan se mycket olika ut. I denna publikation vill författarna dock att begreppet socialt hållbar stadsutveckling skall definieras både som en process och ett tillstånd. Mer konkret använder de begreppet som något som betecknar en utveckling av staden mot ökad integration och mot minskad boendesegregation samt de medvetna insatser som avser att främja ovanstående (Boverket, 2010). Rapporten (ibid.) identifierar fem teman som återkommer som åtgärder för att verka för en socialt hållbar stadsutveckling (Boverket, 2010 sid 9-10);

- *Helhetssyn*; att se områdesförnyelse som en del i den övergripande stadsutvecklingen och att kombinera fysiska och sociala åtgärder
- *Variation*; att åstadkomma större variation när det gäller funktioner, boendeformer och gestaltning
- *Samband*; att länka samman olika delar av staden
- *Identitet*; att skapa förutsättningar för en positiv identifiering med sitt

bostadsområde och ge detta en tydligare och mer positiv identitet utåt
- *Inflytande och samverkan*; att all områdesförnyelse behöver utgå från dem som bor i området och genomföras i samverkan mellan berörda aktörer.

Rapporten pekar också på att det i väldigt stor utsträckning saknas kunskap om hur sociala faktorerna påverkar och påverkas av den fysiska miljön. Dessutom saknas det kunskaper om metoder för att mer systematiskt kunna skapa förståelse för hur sociala faktorer påverkar planeringen. Ytterligare ett fält som pekas ut som klart underbeforskat är studier kring ekonomiska aspekter av en socialt hållbar stadsutveckling, framförallt ett samhällsekonomiskt perspektiv saknas. Även om frågeställningen är mycket komplex, och därför svårförståelig, så frågar sig författarna vad de samhällsekonomiska konsekvenserna av att inte beakta boendesegregationens negativa konsekvenser är (Boverket, 2010).

I ett Göteborgsperspektiv finns det, mig veterligen, ännu inga studier gjorda på just socialt arbetes roll i en hållbar utveckling men jag har ändå hittat två skrifter, som jag anser, berör frågor om den sociala dimensionen av hållbar utveckling.

Stadsbyggnadskontoret i Göteborg har i samverkan med "Nätverket för barn och unga i fysisk planering" och S2020 arbetat fram ett analysverktyg som skall konkretisera hur sociala frågor ska få en självklar plats i all stadsplanering. SKA, social konsekvensanalys är tänkt att fungera som ett stöd, framförallt, för handläggare som jobbar i olika planprocesser. Som en vägledning till verktyget finns en liten skrift som närmare förklarar social hållbarhet och vad socialt hållbar stadsutveckling kan vara. Här beskrivs den sociala hållbarhetens utgångspunkter som generationsrättvisa, social rättvisa, medborgerligt deltagande och tillit. Den sociala hållbarheten beskrivs vidare som en process med två "ben". Det ena handlar om rättvisa möjligheter och beskrivs som ett välfärdsperspektiv där stadens tillgångar skall fördelas lika över stadsdelar och medborgare. Det andra benet beskrivs som en fråga om problemlösningskapacitet. Grupper, stadsdelar, städer och enskilda medborgare ställs alltid inför olika typer av problem som måste lösas och förmågan att hantera dessa är avgörande för livets och samhällets fortlevnad. Detta kan beskrivas som civilsamhällets kapacitet och är beroende av människor tillit till varandra (SKA, 2011). Verktyget definierar fyra olika huvudbegrepp för sociala aspekter inom hållbar stadsutveckling, Sammanhållen stad, Samspel, Vardagsliv och Identitet.

-*Sammanhållen stad* handlar om hur både människor och byggnation skall vara just detta. Det kan handla om att gångstråk skall utformas på ett sätt så att promenadvänligheten höjs i ett område, det kan likaväl handla om att människor skall möta varandra i vardagen och att samhällets institutioner skall vara synliga på offentliga platser och skapa tillit.

-*Samspel* berör ännu tydligare hur en hållbar utveckling kräver att människor med olika bakgrunder och tillhörigheter träffas i vardagen. Denna aspekt betonar också behovet av såväl nära relationer som "weak ties" mellan människor för att kunna lösa problem eller agera tillsammans. En Gemensam Neutral Arena (GNA) beskrivs som ett viktigt verktyg för att åstadkomma detta.

-*Vardagsliv* poängterar hur medborgarnas vardagliga rutiner och aktiviteter skall vara utgångspunkten för all planering. Den hållbara och attraktiva staden bygger på att dess invånare faktiskt upplever den som sådan och att aktiviteter som att åka till jobbet, handla mat och gå hem från dagis är görbara utan alltför mycket motstånd (eller kanske till och med njutbara).

-*Identitet* handlar både om människors upplevelser av identitet i relation till rummet men också hur byggda miljöer har olika typer av identitet beroende av deras utformning. Här poängteras också hur ett område kan upplevas ha olika identiteter beroende av om man anlägger ett inifrån- eller utifrånperspektiv på det (SKA, 2011).

Tryggare och Mänskligare Göteborg är stadens centrala brottsförebyggande råd och arbetar med strategiskt arbete kring frågor om trivsel, trygghet och säkerhet. Efter ett samarbete med Göteborgs Universitet och forskarna Thomas Jordan och Pia Andersson publicerade de 2010 tankeskriften "*Att hantera de svårlösta samhällsfrågorna*". De svårlösta samhällsfrågorna definieras av att de är; (1) *komplexa*, frågorna innefattar en mängd olika orsakssammanhang och förutsättningar som är inbördes beroende av varandra. De går inte heller att avgränsa. (2) *Behandlingsresistent*, många försök har gjorts för att lösa dem men dessa har inte resulterat i några bestående resultat. Ofta finns det en uppgivenhet hos de som är ansvariga för problemen. (3) *Omöjliga att lösa slutgiltigt*, frågorna kommer inte att försvinna helt, de går inte att lösa en gång för alla. (4) Det finns *Djupgående meningsskiljaktigheter* kring dem. Olika aktörer förklarar problemen på olika sätt och har helt olikartade sätt att försöka lösa dem. Det som någon anser vara en god lösning finner någon annan som djupt problematisk. (5) Det är alltid *Skarpt läge* när det gäller de här frågorna. Det går inte att lättvindigt experimentera eftersom varje åtgärd har allvarliga konsekvenser för människor, miljö och samhälle. (6) Frågorna är också *Svåra att hantera genom avgränsade uppdrag*, eftersom de är just komplexa och förgrenade. För att komma åt problemen så krävs strategier som innehåller många olika åtgärder, vilket förutsätter samverkan och helhetssyn. Exempel på svårlösta samhällsfrågor kan vara ensamhet, kriminella nätverk, svartarbete, nedskräpning, långtidsarbetslöshet, oprofessionellt bemötande vid myndighetskontakter och så vidare och så vidare (Jordan&Andersson, 2010). För att bemöta dessa svårlösta frågor anser författarna att det krävs både mer konkreta verktyg för att ta tag i uppgiften, så som personliga kompetenser och metoder och arbetssätt, och systemegenskaper i form av hur organisationen och klimatet eller kulturen ser ut på arbetsplatser. Det behövs god förmåga att överblicka komplexiteter, ett lärande och uthålligt förhållningssätt, uppfattning om vad som är en rimlig ambitionsnivå, medvetenhet om perspektivskillnader, goda kommunikationsfärdigheter, omsorg i utformandet av åtgärder samt väl fungerande former för samverkan mellan olika aktörer (ibid.).

Slutligen ett lite mer kritiskt perspektiv...

David Harvey, professor i kulturgeografi och antropologi, skriver i sin artikel "*Rätten till staden*" (Harvey, 2011) att frågan om vilken stad vi vill ha inte kan skiljas från frågor om vilken social gemenskap, förhållande till naturen, livsstil och så vidare, vi vill ha. Han utforskar hur staden representerar den värld som människan har skapat och att frågan om att kunna utforma staden är en fråga om att kunna utforma livet och oss själva. Han ser möjligheten att forma staden som en utav de mest värdefulla, om än försummade, mänskliga rättigheterna. Den nuvarande staden och urbaniteten ser han som en arena för en kapitalistisk hegemoni där de fattiga invånarna flyttas runt allteftersom kapitalägarna ser nya möjligheter till profitökning. Samtidigt ser han hur talet om staden säger något annat:

"Vi lever i en tid då människorättsidealet hamnar i det politiska och etiska blickfånget. Man gör sig stor möda att framhålla vikten av mänskliga rättigheter i arbetet med att skapa en bättre värld. Men de begrepp som figurerar i detta sammanhang förmår sällan rubba den hegemoniska

liberala och nyliberala marknadslogiken, de gängse rättsliga principerna och de förhärskande formerna av statlig styrning.” (Harvey, 2011 sid. 133)

I sin artikel “*Sustainability is not enough*” problematiserar Peter Marcuse begreppet hållbarhet i relation till sociala aspekter och stadsplanering. Marcuse menar att ett samhälle kan vara socialt hållbart och samtidigt djupt orättvist. Hållbarheten kan i sig inte vara ett mål utan enbart fungera som ett nödvändigt krav på olika typer av processer. Marcuse hävdar att vad gäller sociala frågor så måste målet vara social *rättvisa* och att processen dithän kan sträva efter att vara hållbar men att den kommer att innebära stora konflikter kring fördelning. Han hävdar vidare att begreppet hållbarhet bokstavligen betyder ”något som är möjligt att upprätthålla eller försvara” och att den betydelsen av det riskerar att, i den sociala dimensionen, bara gagna de som redan har det bra. Men om kraven istället handlar om rättvis fördelning av makt, möjligheter, eller tillgångar så kommer vi att stå inför stora konflikter (Marcuse, 1998).

Teoretiska perspektiv

Under denna rubrik presenterar jag de teoretiska perspektiv som jag valt att utgå ifrån i syfte att kunna förstå mitt forskningsområde bättre. Jag har här medvetet valt vanligt förekommande och vardagligt använda perspektiv med syftet att komma nära ett typiskt socialt arbete.

Psykosocialt arbete

Bernler och Johnsson (1999) menar att psykosocialt arbete är en mycket central del av det sociala arbetet. Det är, idag, en självklarhet att inom det sociala arbetet fokusera både människors inre och yttre verkligheter. Perspektivet bygger på att se hur dessa samspelar och att arbeta med flera perspektiv samtidigt (Bernler&Johnsson, 1999). Johnsson och Lindgren (1999) pekar ut några gemensamma punkter som de anser präglar det psykosociala arbetet. För det första handlar det om att allt socialt arbete bygger på förmågan att etablera och upprätthålla hållbara relationer, att se individen i sitt sammanhang och att hantera den komplexitet som uppstår när inre och yttre faktorer samspelar, ha en god kunskap om *vad* förändring är och *hur* den kan uppstå. Vidare ingår i yrket att kunna arbeta inom olika sociala system och att därmed självklart kunna ta en samordnande roll. Utöver detta behöver socialarbetaren, i syfte att förstå sin egen roll i förändringsarbetet, ha en god självkänedom och stor empatisk förmåga för att kunna sätta sig in i "den andres" situation. Slutligen behöver man som socialarbetare vara medveten om det *dubbla uppdrag* som, i princip, alltid präglar arbetet. Du skall, som socialarbetare, tillgodose, inte bara den hjälpsökandes behov, utan även samhällets eller andra intressen. Att arbeta i denna skärningspunkt mellan olika åtaganden förstärker ytterligare det psykosociala arbetets komplexitet (Johnsson&Lindgren 1999).

I boken "*Kurator inom hälso- och sjukvård*" konkretiserar Lundin et. al. det psykosociala arbetets strävan efter helhetssyn genom att säga att det handlar om att se människan i sitt sammanhang. Det arbete som sedan sker utifrån denna helhetssyn delar de upp i tre olika nivåer; individ-, grupp- och samhällsnivå. På individnivån handlar arbetet om till exempel praktiska åtgärder, rådgivning, information och ofta stödande samtal. Gruppnivåns arbete kan handla om såväl arbete med stödgrupper som att utbilda andra professioner. Uppgifterna på samhällsnivån är att sammanställa den kunskap som man genererar om missförhållanden och vidarebefordra den till rätt instans. Vid brister i det samhälleliga stödet kan socialarbetaren också fungera som en "väckarklocka". Vidare kan socialarbetarens kunskap användas för opinionsbildning och kunskapsförmedling. Allt med syftet att verka för förbättring (Lundin et al. 2009).

Dunér och Nordström (2006) beskriver socialarbetare som gräsrotsbyråkrater och undersöker deras handlingsutrymme och makt. De beskriver hur handlingsutrymmet avgränsas av *lagliga, organisatoriska* och *moraliska* villkor. För att visualisera sin idé framställer de handlingsutrymmet som en triangel vars sidor utgörs av dessa villkor. De beskriver sedan hur, i detta fallet biståndshandläggaren, använder sitt handlingsutrymme och sin makt för att styra och förhandla med den ansökande. En process som är allt annat än lätt eftersom de olika villkoren ofta är vaga, motstridiga och konfliktfyllda. En slutsats som författarna kommer till är att handläggare, trots att de egentligen har ett ganska stort handlingsutrymme, i de flesta fall använder sin makt till att forma ansökningarna så att de passar in i organisationens

riktlinjer och administrativa krav. De ser också att handläggarna i störst utsträckning är lojala mot de organisatoriska villkoren, trots att de, med tanke på de andra villkoren för handlingsutrymmet, hade haft ett större sådant. En anledning till att det är organisationens riktlinjer som många gånger väger tyngst är att dessa, i många fall, är tydligt definierade och lättare att "mäta" sin prestation emot (Dunér&Nordström, 2006).

Socialt arbete har till uppgift att lösa sociala problem (Meeuwisse&Svärd, 2002) Däremot är det kanske inte alltid så lätt att definiera vad ett socialt problem är och vad som orsakar dess uppkomst. Här finns istället en mängd olika *perspektiv* som förklarar och förstår dessa fenomen på (ibland) diametralt olika sätt (ibid.). Ett utav dessa utgångspunkter är att se på socialt arbete och sociala problem ur ett konfliktperspektiv. I detta perspektiv så ses samhället som en arena för konflikt och spänning, utgångspunkten är att samhällets resurser är ojämnt fördelade och att det är detta som orsakar sociala problem. Begrepp som makt, motsättning, förtryck och frigörelse är centrala för detta perspektiv (Meeuwisse&Svärd, 2002).

Det sociala arbetets etiska riktlinjer

Akademikerförbundet SSR har formulerat etiska riktlinjer för socialarbetare, vilka har till syfte att klargöra hur socialarbetare bör uppfatta sitt etiska ansvar i sin yrkesutövning men också att stimulera den pågående etiska reflektionen. De etiska riktlinjerna liknar de riktlinjer som det internationella samfundet för socialarbetare har antagit.

I likhet med det psykosociala arbetet beskriver de etiska riktlinjerna det etiska förhållningssättet i flera olika nivåer. Grunden är att socialarbetare skall ha mänskliga rättigheter och humanitet som självklara utgångspunkter, dessutom skall det sociala arbetet syfta till att utveckla samhällets välfärd och att skapa goda och värdiga livsvillkor för medborgarna (Blennberger et.al., 2006).

-På samhällsnivå skall socialarbetaren, som medborgare och yrkesutövare, verka för demokrati och solidaritet, man skall samverka med andra verksamheter, förutsatt att det är till gagn för medborgare och klienter och man skall dessutom arbeta för att skapa förtroende för det sociala arbetet.

-På organisationsnivå skall socialarbetaren vara kunnig om, och lojal mot verksamhetens grundläggande uppdrag. Man skall medverka till att verksamheten håller hög kvalitet och kan svara mot medborgarnas behov samt att den egna arbetsplatsen präglas av vänlighet och konstruktivitet. Socialarbetaren skall också motverka kränkande och diskriminerande attityder och handlingar, såväl i verksamhetens arbetssätt som hos enskilda medarbetare eller klienter. Dessutom skall man visa respekt och lojalitet för kollegor och andra medarbetare.

-På den individuella nivån skall socialarbetaren respektera varje människas lika och höga värde. Socialarbetaren har vidare ett särskilt ansvar för utsatta grupper och personer och skall använda sin professionella ställning med ansvar samt förstå den egna kompetensens gränser. Dessutom skall socialarbetaren upprätthålla och utveckla sin kompetens och sträva efter etisk medvetenhet och personlig mognad. I relation till klienten eller medborgaren skall socialarbetaren ha en jämlik hållning, bemöta denne med respekt, uppmärksamhet och vänlighet, respektera dennes självbestämmande och integritet. Socialarbetaren skall informera om klienten/medborgaren om rättigheter och skyldigheter och klargöra de villkor och resurser

som finns både inom den egna verksamheten och angränsande instanser. I den mån krav ställs på klienten skall dessa bidra till en mera gynnsam situation för den enskilde och de skall alltid ha saklig grund. I övrigt får socialarbetaren aldrig utnyttja den beroendeställning som klienten kan vara i och skall hantera uppgifter om klienten med stor varsamhet och enligt den sekretess som lagen kräver (Blennberger et. al, 2006).

Resultat och analys

Under denna rubrik kommer jag att visa fram vad jag tycker mig ha funnit för resultat i min studie. Jag kommer att dela med mig av konkreta exempel på hur och när mina intervjupersoner har upplevt sig vara delaktiga i en socialt hållbar utveckling eller sett exempel på dess motsats. Med utgångspunkt i dessa konkreta handlingar vill jag sedan, via mina teoretiska perspektiv och tidigare forskning bygga en förståelse för vilken plats det sociala arbetet skulle kunna ha i en socialt hållbar stadsutveckling.

”Det kan ju vara så att man drunknar i en del av de här familjerna, det är så mycket... Pappan är psykiskt sjuk, han har psykosjukdom, äter tabletter, orkar inget. Mamman jobbar dubbelt, jobbar skift, det finns kanske ingen hemma som kan väcka på morgonen. Trauma från hemlandet, barnen har upplevt våld. Det är så mycket att man kanske bara sitter och lyssnar på allt och inte gör något.” (Bettan Byvald)

Här är en del utav vardagen som socialarbetare i Angered. Detta är en vardag som många inom sociala arbetet säkert känner igen sig i, känslan av att drunka, att känna sig maktlös, att inte veta var man ska börja. Det blir uppenbart hur det sociala arbetet och dess utövare är nära bekanta med de svårlösta samhällsfrågor som Tryggare och Mänskligare Göteborg talar om i sin skrift (Jordan&Andersson, 2011). Inte sällan kan flera av dessa frågor samlas inom en enda familj. Men samtidigt som alla dessa mänskliga levnadsöden kan upplevas som överväldigande så framhåller flera utav de personer jag intervjuat att detta också är det sociala arbetets viktigaste kunskapskälla.

” Vår möjlighet är ju alla våra möten. Jag tror att stadsdelarna har trettiofemtusen anställda och majoriteten av dem träffar invånarna varje dag i olika situationer. Tänk vilka möjligheter om vi lägger på det rastret. Vad mycket vi skulle kunna få reda på.” (Bente Greve)

Jag vill därför ta avstamp i några av de berättelser som jag har fått till mig under arbetets gång. Detta blir också ett sätt att återigen poängtera mitt syfte som exemplifierande snarare än generaliserande.

Konkreta exempel

Kyrkans ungdom på fritidsgården?

I Angered berättar Zan Jankovskij om arbetet kring att låta lokala ungdomar få bli timledare på fritidsgården: ”det här att använda äldre ungdomar som ledare och till och med anställda och som positiva förebilder är ju ett sätt att bygga självförtroende och bygga tillhörighet. Och det här gör ju att det får ju spridningseffekter i lokalsamhället; herregud, de anställde en utav oss, hur vågar de det och så vidare. Det ger mer effekt än vad man tror” Han beskriver hur timledarsystemet blir en möjlighet till jobb även för den som kanske inte lyckats så väl i skolan eller ”strulat till det lite” någon gång. Han beskriver vidare hur systemet ”ju är lite av ett vågspel, för vi tar ju inte in kyrkans ungdom direkt.” och att det krävs engagemang från hans, och andras, sida för att det skall fungera. ” jag försöker träffa dem en gång i månaden ungefär. Och det är hela tider värderingar vi snackar om. Värderingar, värderingar, värderingar. Exakt varenda gång är det värderingar. Exakt varenda gång utgår vi från

mänskliga rättigheter, vad står staden för? etc etc.” Samtidigt finns det också en annan långtgående idé, inbyggd i systemet .”vi tar heller inte in någon som inte har en ambition, idé, vilja, tanke om att vidareutbilda sig. Då erbjuder vi, under studietiden, både stöd, praktikplats, ekonomi... Det är tanken med det här systemet”

Hemmasydd kjol på jobbet

”Jag blir vansinnig, de ska dra in mitt socialbidrag. Jag har fyra barn, jag blir vräkt, vad ska jag göra, vad ska jag göra?” Sådär beskriver Bettan Byvald ett telefonsamtal med en kvinna som hade fått tillsagt att hon måste ha långbyxor på sin praktikplats, något som hon absolut inte kunde tänka sig. Eftersom hon då inte tog den anvisade praktikplatsen så skulle hon bli utan försörjningsstöd enligt hennes socialsekreterare *”Det är inte bara religion, jag har aldrig gått i långbyxor, jag är jättetjock om rumpan, jag har fött åtta barn, jag får inte plats.”*

Kvinnans eget förslag på hur det ska kunna lösas är att hon, i samma tyg som byxorna, syr en egen långkjol som hon sedan kan ha på jobbet. När chefen och socialtjänsten sedan kallar till möte för att säga att hon inte kan jobba hos dem så meddelar kvinnan att hon redan har börjat och visar dem sina välfungerande arbetskläder. Det hela slutar med att kvinnan får fortsätta på sin praktikplats och att chefen påpekar att kjolen ju är jättefin. Men Bettan frågar sig *”Varför riktar de (socialarbetarna) sig alltid mot den enskilde klienten? Varför riktar de sig inte till arbetsgivaren och frågar vad hindret är? Hur kan vi lösa detta?”*

Vad är det som hindrar gamlingar från att promenera på Avenyn?

Bente Greve berättar om hur de inom äldreomsorgen har samlat grupper med människor och, utifrån olika teman, diskuterat vilket sorts liv de ville leva, vad de kunde göra och vad de skulle vilja göra. Utifrån detta berättar Bente hur det ibland kommer fram oväntad information: *”Och då kan man ju komma fram till, till exempel att de går inte ner på Avenyn trots att de bor uppe i Landala. Varför inte det? Tycker de att det är otäckt eller farligt eller vad är det? Nej, det är för att det inte finns några offentliga toaletter de kan gå in på, många utav dem är nämligen inkontinenta och klarar inte så långa sträckor. Så man kan ju få fram mycket... och det hade ju inget att göra med vår hemtjänst men det är ju ändå en väldigt viktig kunskap.”*

Varför finns det inga Styr- och Ställcyklar i Lövgärdet?

*”Vill man att folk i Lövgärdet ska känna att de är lika mycket värda, eller har ett område som är lika trevligt som något annat så **kanske** man skall ha styr- och ställcyklar här. Så att man kan cykla till Rannebergen, eller till Gårdsten, eller till Angereds centrum, eller till sin kompis, eller till affären... Eller finns det en bild av att folk i Lövgärdet inte cyklar?”* Eva Looström resonerar kring hur hon anser att resurser verkar fördelas olika över Göteborg och att stadens fysiska utformning skiljer sig åt mellan olika stadsdelar. *”Om man tycker att det är jätteviktigt att folk får gå på gågator där det ligger värmeslingor under och kinesisk sandsten ovanpå på Kungsgatan eller Avenyn så kanske det skulle kunna vara lika viktigt att man kan ta sig ner till Willys Hemma i Lövgärdet. Särskilt om man bor på ett servicehus och använder käpp eller rollator...”* ”Eva pratar vidare om hur utformningen bör ske lokalt men att det skall bestämmas centralt att alla medborgare i alla stadsdelar skall ha rätt till samma typ av saker. *”Det blir sådan skillnad på hur vi tror att vi skall använda staden. Vissa saker skall man få avgöra i sin stadsdel, det vill säga; var skall vi ha de här promenadstråken, var ska vi ha styr- och ställcyklarna stående, vart är det man behöver frakta sig osv? Men andra saker skall man bestämma generellt. Alla områden skall ha det här arbetet, alla skall ha de*

här grejerna. Alla skall ta del av skattemedlen utifrån en jämställdhetsprincip. Det är social hållbarhet! Kanske. (skrattar)”

Fotbollsplanen som blev ett samhällsbygge.

Karin Alsén berättar om hur en nedgången fotbollsplan i norra Tynnered kom att inspirera till ett mycket större projekt. Från början var det alltså fotbollsplanen som behövde snyggas upp men ganska snart insåg de att hela området behövdes göras något åt. I samarbete med Park- och Naturförvaltningen och en kollega satte Karin igång med att bjuda in samtliga fastighetsägare i området och fråga om de var intresserade av att vara med i arbetet. Då dessa visade sig positiva gick processen vidare med att bjuda in så många föreningar, näringsidkare, och deltagare i stadsdelens egna verksamheter, som möjligt. Vidare bjöds ett antal ungdomsgrupper i att medverka i processen. Det fanns inga speciella resurser avsatta för projektet men samtliga inblandade ansåg att det var både intressant, roligt och viktigt och tog sig tid att medverka. Efter första träffen fick alla med sig en karta över området hem så att de kunde fundera över hur de ville att området skulle förändras. *”Sen hade vi en workshop med alla de här aktörerna där de fick jobba fram olika förslag, vad som var kritiska frågor, problemområden och vad man skulle önska och vad man skulle vilja. Då kunde man ju se att både äldre och yngre ville ungefär samma saker och det var heller inga önskemål där som var orealistiska på något sätt.”*

Det mesta av det som önskades har ännu inte blivit genomfört men Karin betonar vikten av att underhålla och vara drivande i processen, hon ser till att träffas och fika med föreningar och på andra sätt hålla det levande. Något konkret som ha hänt är dock att några utav de ungdomar som har varit med under processen har haft sommarjobb, under handledning av Park- och Naturförvaltningen, med att bygga en mötesplats i området. Karin ser också att detta sättet att arbeta på ger andra vinster: *”Det blir ju också en möjlighet att skapa möten mellan människor. I de mötena kan det ju uppstå... som till exempel att ungdomarna hade ett antal träffar inne på träffpunkten med de äldre, de grillade ihop och gjorde lite olika saker. Det hade varit stökigt där utanför så de bjöd in dem och samtalade med varandra och så.”*

Sammanfattningsvis säger Karin att det handlar om att *”tänka nytt eller tänka annorlunda. Prova i alla fall.”* samtidigt hoppas hon att projektet framöver skall få lite mer pengar.

Vad är ett par fotbollsskor värda och vad får de kosta?

”Vi har exempel på där socialtjänsten inte har beviljat femhundra kronor för ett par fotbollsskor som har varit avgörande för om den här killen skall fortsätta att vara rånare eller inte. Och de har inte gjort fel, de har bara gått på någon jäkla mall och räknat. De har gjort rätt utifrån de förutsättningar de har. Men i ett socialt hållbarhetsperspektiv så är det inte rätt. För då kanske det hade varit värt, inte bara femhundra, utan femhundratusen, om vi tror och vet, att den här killen, och detta är ett verkligt exempel, skulle sluta med att vara kriminell. För han kommer att kosta, om han fortsätter så som han har börjat, så kommer han att kosta sådär trettio-fyrtio miljoner innan han dör när han är trettiofem, max.” (Zan Jankovski)

Då sätter vi igång...

Utifrån dessa exempel från det sociala arbetets mångfacetterade vardag vill jag nu ge mig in i att försöka hitta svar på vad en socialt hållbar utvecklingen skulle kunna innefatta, hur det sociala arbetets roll inom denna skulle kunna se ut och vilka konkreta handlingar och kompetenser som behövs hos den enskilda socialarbetaren. Då mina teoretiska

utgångspunkter till stor del handlar om hur det sociala arbetet rör sig på olika nivåer så vill jag att detta präglar såväl min redovisning av resultat som min analys. Jag kommer därför att dela in avsnittet i tre olika nivåer; Staden, Professionen och Personen, där Staden får representera de mer generella slutsatserna, samt de politiska och övergripande konsekvenserna, Professionen kommer att betrakta hur socialt arbete som fält har betydelse, Personen kommer huvudsakligen att röra sig på det individuella planet. Begreppen, makro-, meso- och mikronivå dyker säkerligen upp i huvudet på en del läsare och det är helt korrekt att läsa det på det sättet. Trogen till tanken om att det sociala arbetets viktigaste kunskapskälla är de vardagliga mötena så vill jag börja med mikronivån, Personen. En premiss som läsaren får ta med sig är också att de olika nivåerna ibland överlappar och att en del exempel och slutsatser kan passa under flera nivåer. Uppdelningen sker i ett försök att förstå och rå på den ibland kaotiska verkligheten och systematisera den.

Inledningsvis vill jag också, redan här, referera till vår etiska kod som säger att vi, på professionsnivån, skall medverka till att våra arbetsplatser präglas av vänlighet och konstruktivitet (Blennberger et.al, 2006). Jag vill inleda detta vänliga och konstruktiva klimat redan nu. Jag har därför inte för syfte att meja ner eller övernitiskt kritisera ageranden eller åsikter. Det kritiska perspektiv som är med mig genom arbetet anser jag skall användas framförallt mot strukturer och inte mot enskilda människor.

Personen

Vad skulle, på mikronivån, kunna känneteckna alla de möten som socialarbetaren ”gör” i vardagen om de syftade till en socialt hållbar utveckling? Genom ovanstående exempel, ytterligare kunskaper från mitt intervjumaterial, tidigare forskning samt mina teoretiska utgångspunkter skall jag här försöka ge några exempel på vad en sådan praktik behöver innehålla.

Ett utav de teman som jag anser lyser allra tydligast i mitt material är *lyssnandet*. Om vardagens möten skall kunna ge en bred kunskapsbas så är detta, hur trivialt det än kan verka, en grundsten.

”Två saker behövs för att man skall kunna visa någon annan vägen. Det ena är; var är du någonstans? Och det andra är; vart ska du någonstans? Och man måste tillåta sig att få svar på de frågorna innan man kan säga, att står du på Vasaplatsen och ska ner till Centralstationen så ska du gå såhär. För står du på Olskrokstorget och ska till Östra sjukhuset så blir det en helt annan vägledning. Och vi glömmer av att ställa de två frågorna tror jag. Jag tror att vi, både som socialarbetare och vuxna, är vana att tänka såhär, att det du behöver är liksom ”get a job and get a haircut” och sen är det inte så. Den personen kanske inte alls behöver det.” (Eva Looström)

I exemplet med kvinnan som inte ville ha långbyxor på praktikplats så tycker jag mig se att, det handlar precis om detta. När Bettan tog sig tid och lyssnade på henne så fanns det ju både ganska rimliga anledningar till att långbyxor inte fungerade för henne och att hon dessutom, i den hemmasydda långkjolen, hade en egen lösning på problemet. Lyssnandet efter människors upplevelser är också en förutsättning i fallet med de uteblivna Avenypromenaderna. Här fanns det en föreställning om att det kanske berodde på otrygghet

eller rädsla men sedan visar det sig att det istället handlar om en brist (i form av offentliga toaletter) i stadens fysiska miljö. Utan ett lyssnande hade vi riskerat att hamna helt fel om vi försökte åtgärda problemet. Kanske hade vi fått fler patrullerande poliser istället för fler offentliga toaletter. I socialtjänstlagen beskrivs hur vårt uppdrag är att göra oss väl förtrodda med levnadsvillkoren i kommunen för att kunna medverka i samhällsplaneringen (SFS, 2001) och här ser jag hur socialarbetarens lyssnande faktiskt är en förutsättning för detta. Att lyssnandet också kräver det som våra etiska riktlinjer ålägger oss, nämligen att ha en jämlik hållning till den vi pratar med, samt bemöta denne med respekt, vänlighet och uppmärksamhet (Blennberger et. al, 2006).

För att kunna lyssna till någon så krävs det ju också att denna någon vill prata med en, att personen i fråga har *tillit* till en. *"Du får aldrig någon social hållbarhet om människor inte har en tillit till varandra."* (Borghild Håkansson) Vad var det som fick kvinnan som var helt desperat över att hon skulle förlora sitt försörjningsstöd att ringa till Bettan? Min tolkning är att Bettan i detta fallet hade gjort det som man inom det psykosociala arbetet anser vara en grundbult, nämligen att kunna etablera och upprätthålla hållbara relationer (Johnsson&Lindgren, 1999). För att kunna göra detta krävs det sannolikt att man uppfyller kraven för den etiska yrkesutövningen i fråga om att använda sin professionella ställning med ansvar och att beakta varje människas lika och höga värde (SSR). Att tillit är en utav den sociala hållbarhetens utgångspunkter slår ju även Stadsbyggnadskontoret(2011) fast. Deras skrift beskriver tilliten människor emellan som en förutsättning för ett samhälles problemlösningskapacitet som i sin tur är förutsättningen för samhällets överlevnad (SKA, 2011). Om behovet av ömsesidig tillit anser jag att Zan Jankovskis exempel med timledarna på fritidsgården talar om. Han beskriver hur det ibland är ett vågspel att ta in de lite stökigare ungdomarna som ledare men att det nästan alltid går bra. Detta ser jag som ett uttryck för tillit till att alla människor, även stökiga ungdomar, äger kompetenser som är viktiga för samhället. Att detta också ger spridningseffekter i lokalsamhället, att fritidsgården faktiskt vågar anställa "en av oss".

Vår etiska kod uppmanar oss att "förstå den egna kompetensens gränser" (Blennberger et. al, 2006). Här är ytterligare en utav de teman som återkommer i mitt material, själv ser jag det som nära sammanlänkat med lyssnandet, att de två är beroende av varandra. *"...för att kunna arbeta med det här så måste man tro på några saker. Och den ena saken är just det, att det är inte du som besitter all kunskap. Tyvärr."* (Eva Looström) Här ser jag att denna delen av den goda praktiken exemplifieras i arbetet kring upprustningen i Tynnered där de boende och verksamma i området självklart var de som skulle komma med förslagen om hur området skulle omgestaltas. Denna aspekt av medborgardeltagande påpekas också som en utav de fem teman som Boverket (2010) definierar som åtgärder för att åstadkomma en socialt hållbar stadsutveckling (Boverket, 2010). Även exemplet med hur den professionella kunskapen faktiskt hamnade helt snett i frågan om Avenypromenaderna ser jag som ett exempel på hur det är nödvändigt att se när vår professionella kunskap helt enkelt inte räcker till. Eller omformulerat, att se det som en kompetens att se andras kompetens. Detta blir också ett sätt att hantera den maktlöshet som man kan uppleva i mötet med de svårlösta samhällsfrågorna, att backa ett steg och inse att människor vi möter bär på egna lösningar. *"Då gäller det att hitta den kunskapen hos de boende. Lugnar vi oss bara lite så kommer den fram"* (Bettan Byvald).

Sist men absolut inte minst så framkommer behovet av *"Lite jävlar anamma kanske, ha, ha. (Catharina Thörn) hos socialarbetaren."* *"Det är ju för att föra in en ny känsla av att det kanske skulle vara möjligt att göra såhär, vad tror ni? Lite entusiasm. Lite... man får vara lite knäpp liksom."* (Eva Looström) Jävlar anamma och knäpphet ser jag, i det här fallet, som ord som beskriver hur det sociala arbetet behöver vara en *kreativ praktik* som McKinlay(2004) beskriver. Denna kreativitet, tror jag, krävs av socialarbetaren för att kunna säga ja till en hemsydd kjol på praktiken, låta strulungdomar jobba på gården eller bjuda in till samverkan med de boende när en gammal fotbollsplan behöver rustas upp.

Professionen

Detta är

"Vi måste göra saker tillsammans, vi kommer aldrig att förstå annars." (Jenny Stenberg)

Av de många olika saker som skulle kunna göras eller krävas på professionsnivå för att socialt arbete skall bli en del av en socialt hållbar utveckling så framstår *samverkan* som den kanske absolut viktigaste. *"Det är social hållbarhet. Om du ska sköta något inom bara ditt så går det inte. I vilken hållbarhetsteori som helst så är det nödvändigt. Det är så många parametrar som samverkar, så det går inte att göra bara själv"* (Bettan Byvald) Samverkan är något som det sociala arbetet skall eftersträva enligt Akademikerförbundets etiska riktlinjer (Blennberger et. al, 2006) och det framställs även som grundläggande för det psykosociala arbetet (Johnsson&Lindgren, 1999) Både internationella (McKinlay,2004), (Mary, 2008) och lokala (Jordan&Andersson, 2010) studier framhåller just samverkan som en nödvändighet för att det sociala arbetet skall kunna vara en viktig aktör i en socialt hållbar utveckling. Gällande mina exempel så ser jag framförallt hur Karin Alséns arbete i Tynnered framstår som ett praktexempel på detta. Här sker samverkan mellan en mängd olika aktörer från en mängd olika håll i samhället och socionomens roll är tydligt den som håller samman dem och ansvarar för att processen kan komma framåt. Exemplet med kjolen på praktikplatsen visar ju tyvärr mer på hur det kan bli när det inte sker någon samverkan. Bettan Byvald berättade också om ett system för samverkan som finns i Angered, SSPF, Samverkan mellan Skola, Socialtjänst, Polis och Fritid där man träffas var fjortonde dag och lyfter frågor som man anser behöver samverkas kring. Här är det självklart att det till exempel inte bara är skolans ansvar om en elev strular eftersom alla sektorer har i uppdrag att arbeta för att alla elever skall klara målen i skolan. En annan viktig princip är att arbetet, som ofta är mycket komplext, måste inledas med något som förändrar elevens liv direkt. Det kan vara en pytteliten grej men huvudsaken är att komma igång med förändring och allteftersom fortsätta med nya delmål. En tredje förutsättning för arbetet i den här gruppen är att ingen får säga vad någon annan ska göra, alla måste utgå från sig själva och vad de kan bidra med. Bettan säger att det ibland kan vara svårt men att det är nödvändigt. *"Det är klart att det är svårt. Och vad man behöver för kompetens är ju att vara nyfiken på den andre, att inte tro att jag sitter på alla lösningar, vara trygg i sig själv och sin kompetens och yrkesroll"* (Bettan Byvald)

Trygghet i yrkesrollen är ett annat tema som återkommer som nödvändigt för att socialarbetare skall kunna vara verksamma i en hållbar utveckling. Borghild Håkansson pratar om hur vi behöver bygga upp en inre status, och en självklar känsla av kompetens kring vårt yrke för att sedan kunna samverka. Att veta om sina kompetenser och sedan utnyttja dem till max, att gå ända fram till kanten av sin profession och möta andra professioner där. Hon påpekar vidare vikten av att ta tillvara alla de professioner som redan idag är invecklade i samtal om hur staden kan utvecklas. *"Vad jag säger är helt enkelt att hitta inte på något nytt utan utnyttja de professioner som finns."* Och för att kunna utnyttja professionen socialt

arbete till fullhet så kanske vi har en liten väg att gå... ”*detta är min personliga erfarenhet, men jag har tyckt att socionomerna många gånger sätter sitt ljus under skäppan.*” (Bente Greve) Här ser hon hur socialhögskolan skulle kunna spela en roll redan från början ”*Att man förbereder studenterna på att genom att du får mycket kunskaper på individnivå så kommer du att bidra med att förändra samhället. Det är väl lite det som skall vara budskapet tror jag.*” (ibid.)

I relation till frågan om trygghet i yrkesrollen så vill jag ställa frågan om gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme som Dunér och Nordström (2006) skriver om. Deras slutsats om att de handläggare som de studerade tenderade att vara mest lojala mot organisationens (ofta ganska strikta) riktlinjer trots att de lagliga och moraliska avgränsningarna av handlingsutrymmet egentligen hade gett dem ett större svängrum att fatta beslut (Dunér&Nordström, 2006). I relation till detta så funderar jag på Zans exempel med fotbollsskorna som inte blev beviljade. Zan menar ju att beslutet var korrekt utifrån de mallar som finns men att det var helt felaktigt i ett större perspektiv. Här undrar jag om en större trygghet i yrkesrollen vad gäller frågor om etik och lagutrymme hade gjort skillnad?

”Jag tror att det finns ett problem i vårt samhälle, i socialtjänsten. Det första är att man blir trött ganska fort. Det andra är att man tar lagen som tak, när lagen är golv. Det finns inget som säger att du inte kan säga; ok, jag bedömer att du personligen skulle må bra av fyrahundra kronor till ett par fotbollsskor för att det är en investering. Så länge vi inte gör den typen av analyser så kommer vi att ha en uppförssbacke för att visa att socialt arbete är en investering. Då kommer vi alltid att se det som en kostnad.”
(Dario Espiga)

Min tolkning är att flertalet socialarbetare är väl medvetna om hur uppdraget ser ut, att både lagen och etiken ofta säger något annat än riktlinjer och organisatoriska krav. Här träder, enligt min åsikt, det konfliktperspektiv in som ser på det sociala arbetet som en arena för motsättningar mellan olika intressen (Meeuvisse&Svärd, 2002) Även Johnsson&Lindgren (1999) beskriver ju hur det sociala arbetet har ett dubbelt uppdrag, att både tillgodose den hjälpsökandes och samhällets behov (Johnsson&Lindgren, 1999). Vad gäller hur den hjälpsökandes behov i detta fallet ser ut verkar ju ganska självklart, Zan gör en professionell bedömning av att de skulle kunna vara ett viktigt steg på vägen att få en ungdom att vika undan från kriminalitet och förtidig död. Samhällets behov å andra sidan verkar betydligt mer komplexa. Det finns å ena sidan ett behov som säger att staden Göteborg måste prioritera en hållbar utveckling (Budget, 2012) och å andra sidan verkar kommunen också ha behov av att låta ekonomin styra det sociala arbetets verksamhet på ett sätt som gör att majoriteten av tillfrågade socialarbetare i Göteborg anser att de inte kan utföra ett rättssäkert arbete (GP 31 okt, 2012) Här verkar vi stå inför ännu en svårlöst samhällsfråga.

Staden

På den här nivån vill jag titta lite mer övergripande på en socialt hållbar utveckling, detta är den strukturella nivån, eller macronivån om man så vill. Det är också här som stadens fysiska miljö kommer att diskuteras.

Med den utlovade intentionen att vända det kritiska perspektiv, som finns med som en underström i mina teoretiska utgångspunkter, mot strukturer snarare än mot enskilda personer

så verkar det som att det hettar till ju högre upp jag kommer i denna förståelsemodell. Dock vill jag inte inleda på konflikttemat utan istället börja i den möjlighet som har frammålats för mig av mina informanter.

”Jag tror att social hållbarhet, om vi ska komma någon vart med vad det är, en definition, så måste vi börja med här och nu, och vad ett gott liv är. Vad kan ett gott liv i Göteborg vara? Både på individ, grupp och samhällsnivå. (...)Det är berättelserna om människors vardagsvillkor som vi måste bli bättre på, det är de vi ska möta upp med. Inte bara ha fokus på det där framtida, önskvärda tillståndet om vilket liv som skall levas.”
(Bente Greve)

Att det finns mycket kunskap inom socialtjänsten verkar alldeles självklart. Svensson och Persson (2008) beskriver hur socialtjänsten har en bred kontaktyta mot allmänheten och att detta ger goda kunskaper både på det individuella och strukturella planet. Att kunskapen som genereras har insikt i komplexiteten hos många sociala problem ger den ytterligare tyngd. De konstaterar dessutom att det ofta är socialtjänsten som har möjlighet att tidigt upptäcka en ogynnsam social utveckling (Svensson&Persson, 2008). Även Carillio (2007) är övertygad om att det sociala arbetet med sina förklaringsmodeller i många nivåer, sitt fokus på människan-i-sin-omgivning, och sina kärnvärden av humanitet, demokrati och emancipation är högst kompetent och ytterst nödvändigt för att samhället skall kunna utvecklas på ett socialt hållbart sätt (Carillio, 2007). Att de mest värdefulla delarna i socialarbetarens kunskap dessutom handlar om att vi faktiskt vet väldigt mycket om hur människor i staden har det. Våra kunskaper berör inte var man köper stans godaste latte eller hur man bäst festar till det i ”Evenemangsstaden Göteborg” utan de bottenar i, ibland väldigt smärtsamma, upplevelser av hur människor försöker få sin vardag att gå ihop.

”Varenda sådant samtal innehåller ju hela tiden en kunskap om hur samhället ser ut, och vad som behöver förändras i samhället, det är första stadiet för ett strukturellt arbete. Och första stadiet för att få vägledning för vad som är ett socialt hållbart samhälle, vad som skall till. Socialt arbete om något, får en väldig kunskap om vad som skall till för att uppnå social hållbarhet, för man ser hela tiden hålen i skyddsnätet.” (Borghild Håkansson)

Att en socialt hållbar stadsutveckling skall utgå från medborgarnas vardagliga liv fastslås av Stadsbyggnadskontoret i deras skrift om hur sociala frågor skall få plats i planering (SKA, 2011). Att det sociala arbetet, på samhällsnivån, skall innefatta att socialarbetaren sammanställer och vidarebefordrar kunskap om missförhållanden i samhället, att man fungerar som en ”väckarklocka” när stödsystemen inte fungerar och att man använder sin kunskap i till exempel opinionsbildning (Lundin, 2009) Enligt våra etiska riktlinjer så skall vi arbeta för demokrati och solidaritet, vi skall utveckla samhällets välfärd och verka för goda och värdiga levnadsvillkor för alla medborgare (Blennberger et. al, 2006). Lagen ålägger oss att arbeta för människors sociala och ekonomiska trygghet, för jämlikhet i levnadsvillkor och allas aktiva deltagande i samhällslivet (SFS, 2001). Här är det för mig dags att dra slutsatsen att; Ja, socialarbetare och det sociala arbetet har en viktig roll att spela i arbetet för en socialt hållbar utveckling. Detta behöver vi inte längre vara tveksamma på.

Men kanske finns det hinder i vår väg? Några av informanterna pekar på något som kanske hänger ihop med frågan om trygghet i yrkesrollen. Det handlar om hur all den här kunskapen skall formuleras och systematiseras.

”Jag tror att det är något som måste utvecklas inom socialtjänsten, att generalisera det vi ser. Dels förstås att jobba mycket mer med olika kriterier och indikatorer, vad är det att stärka människors egna resurser? Att beskriva sambanden. Återigen är det ju detta att socialarbetare måste generalisera sina kunskaper mer, att inte fastna i individarbetet. Det måste vi ju jobba med hela tiden men om vi ska bidra i den sociala dimensionen så måste vi klara av att generalisera.” (Bente Greve)

Kanske är vi inte tillräckligt duktiga på detta, kanske är vi inte vana att arbeta så, kanske har vi ännu inte byggt upp de strukturer och kommunikationsnät som behövs. *”Vi jobbar ju på att också skapa byråkratiska system på stadsdelsnivå nu... och då behöver de matas med aggregerad kunskap kring medborgare. (Lars Lilled)*

I mitt material finns också tankar om att socialarbetare som kår behöver ställa andra frågor kring problemen och att socialhögskolan har ett stort ansvar att axla.

För det första måste ju socialarbetare och socialhögskolan och andra institutioner vara tydliga. Man sysslar med sociala problem men har ingen förståelse för de stora sammanhang som skapar sociala problem eller sociala skiktningar. Socialhögskolan måste göra samhällsanalyser och sätta in problemen i ett sammanhang. Hur uppstår sociala problem, varför har vi dem osv... Man kan säga att social hållbarhet handlar om ekonomiska grundförutsättningar, det handlar om sociala förhållanden av någorlunda jämlikhet. Och det handlar om makt. (Ove Sernhede)

Dario Espiga, själv politiker, pekar på hur frågor om socialt hållbar utveckling är både politiska och apolitiska och vilken roll socialarbetare har i att beskriva och adressera problemen.

Socialhögskolan skall avpolitisera frågan egentligen. De ska säga; ett jämlikt samhälle har inget med höger och vänster att göra, det har med mänsklighet att göra, det har med solidaritet att göra. Det är det som är problemet, så länge det är vi politiker som tar de här frågorna och gör de till politik så blir man bunden. Men avpolitisera det, ta upp det. (Dario Espiga)

Catharina Thörn fortsätter på temat kring socialtjänstens roll i samhällsdebatten:

Jag kan ju bara prata utifrån det jag gjorde kring hemlöshet. Där kan jag känna att det som är viktigt är att de som finns inom ramen för det yrket måste blir mycket mer aktiva och kräva och ta plats. Att inte acceptera att städa upp problem, så länge socialtjänsten accepterar att komma i sista hand... Att bli en aktör som säger; om ni gör såhär så ökar det hemlösheten och det acceptera inte vi. (Catharina Thörn)

Förutom slutsatsen att socialt arbete har kunskaper som är viktiga om vi vill arbeta med en socialt hållbar utveckling så verkar det, enligt delar av mitt material som att socialarbetarna behöver bli mer högröstade i debatten. Men vad händer sedan med det som våra höga röster har förmedlat? Här vill jag påminna om det som Harvey (2011) säger om hur mänskliga rättigheter och närbesläktade begrepp är viktiga i det offentliga samtalet om en bättre värld men att han anser att de ”*förmår sällan rubba den hegemoniska liberala och nyliberala marknadslogiken, de gängse rättsliga principerna och de förhärskande formerna av statlig styrning.*” (Harvey, 2011 sid. 133) Utifrån detta perspektiv verkar det som att frågan bollas tillbaka till politikerna.

Jag tror att mycket bottnar i att det inte finns något socialt mål som är tillräckligt viktigt. Så att det blir styrande. Det finns alltid ett annat särintresse som är lite viktigare. Det är klart, jag kan ju förstå att det är mycket svårare att komma fram till sociala mål för politiken, de måste ju leva över flera mandatperioder och så. Men jag tror ju ändå att det är en förutsättning om vi ska jobba med integrationen. Och minska den... att det drar åt olika håll i Göteborgs stad. (Bente Greve)

Jag vill återkomma till Dunér och Nordströms triangulerade handlingsutrymme, där organisatoriska riktlinjer, moraliska och etiska värderingar samt lagliga aspekter utgör ramen. Deras slutsats är att handläggarna ofta är mest lojala mot organisationens krav trots att handlingsutrymmet, utifrån de andra parametrarna, egentligen är mycket större. En utav anledningarna till detta, anser de, är att de organisatoriska kraven framstår som mer hanterbara och överblickbara (Dunér&Nordström, 2006). Är det kanske fler än handläggarna inom äldreomsorgen som inte riktigt tar hela sitt handlingsutrymme i anspråk? Enligt min uppfattning så finns det en osäkerhet generellt bland en rad olika yrkeskåror kring vad som ska göras för att uppnå alla våra stora mål. Samtidigt så pågår det ett arbete för att underlätta att sociala aspekter kring hållbarhet skall kunna beaktas i varje litet vardagligt beslut, till exempel från Stadsbyggnadskontorets sida. För att inte lämna läsaren i en känsla av hopplöshet så vill jag även lyfta fram det politiska arbete som pågår med en socialt hållbar utveckling som mål. Dario Espiga berättar om sitt arbete med att förändra det *balanskrav* som finns i stadsdelarnas budget och som bland annat gör att pengar från ett gott år inte kan sparas undan till sämre tider. Som en del i detta pågår nu försök kring framtagandet av sociala investeringsfonder som syftar till att kunna säkra bland annat förebyggande socialt arbete när ekonomin blir sämre. Tanken är att dessa fonder skall finnas som en buffert att ta av för att slippa ryckigheten i olika insatser. Här vill jag också dela med mig av de tankar som både Lars Lilled och Bettan Byvald ger uttryck för, nämligen att vi måste sluta säga att vi lider av resursbrist och istället fokusera på de val vi gör med alla de, både mänskliga och monetära, resurser som vi faktiskt förfogar över.

Att stadens fysiska utformning kan ses om ett uttryck för den sociala verkligheten och också vara en påtaglighet som berättar om hur olika delar av staden värderas på olika sätt och ges olika förutsättningar är något som framstår tydligt i mitt material. Det exempel som jag har valt att lyfta fram är när Eva Looström frågar sig varför det inte finns några Styr- och Ställcyklar i Lövgärdet. Eller varför det finns trottoarer med värmeslingor under i centrala stan när det kan vara svårt att ta sig till mataffären i förorten? Här väljer jag att se avsaknaden av kommunala cyklar eller vettiga gångstråk som ett uttryck för det som Salonen (2011) tar upp

om Loïc Wacquants strukturella logiker som driver på och fördjupar den sociala ojämlikheten. Wacquant ser välfärdsstaten som medproducent i skapandet av ojämlikhet genom sin makt att skapa inkludering eller exkludering i samhället och att den *territoriella stigmatisering* som sker enligt fördelningspolitiska linjer är en produkt av offentlig politik (Salonen, 2011). Då kunskap om det vardagliga har funnits som en röd tråd genom den här uppsatsen så anser jag att även det som kan verka som ett litet exempel är av yttersta vikt. Det är vardagens små beslut som avgör åt vilket håll utvecklingen går. Det är också med vardagens brister eller glädjeämnen som vi människor fyller våra liv. Att kunna handla utan att bryta lårbenshalsen är förvisso ett problem för den enskilda men i ett socialt hållbart samhälle så är det en gemensam fråga. Att se (eller inte se) hur kommunen satsar på ens stadsdel och det liv man lever där ger också möjlighet till det som Boverket (2010) beskriver som möjligheten att skapa en *positiv identifiering* med sitt bostadsområde. En förutsättning som är en del i en socialt hållbar stadsutveckling (Boverket, 2010). Även Stadsbyggnadskontoret i Göteborg poängterar att medborgarnas vardag skall vara utgångspunkten för all planering och att det är viktigt med hur man upplever sitt områdes identitet (SKA, 2011). Kanske är det nu någon utav er som utbrister; Men låt planerarna ta hand om det då! Vad har socialt arbete att göra med gångstigar i förorten, vi bryr ju oss om *människor*? Då vill jag påminna om vad som står i socialtjänstlagen. Där beskrivs hur socialarbetare har till uppgift att verka för jämlikhet i levnadsvillkor och för att alla medborgare ska ta aktiv del i samhällslivet (SFS, 2001). För att kunna vara aktiv i samhällslivet kanske man behöver cykla en liten sväng ibland, eller för att uppleva en jämlikhet i levnadsvillkor så kanske man behöver kunna ta rollatorn till affären. Dessutom har socialarbetaren till uppgift att göra sig väl förtrogen med levnadsvillkoren i kommunen och utifrån dessa medverka i samhällsplaneringen.

Avslutningsvis i denna del som kallas Staden så vill jag tala lite utifrån Peter Marcuses artikel *"Sustainability is not enough"* (1998) där han beskriver hur begreppet hållbar utveckling inte är tillräckligt, att frågan måste vara, för att verkligen göra social skillnad, en fråga om rättvisa. Och att om kraven istället handlar om en rättvis fördelning av makt, möjligheter och tillgångar så kommer vi att stå inför stora konflikter (Marcuse, 1998).

"Staden för mig är ett konfliktsystem. Inte att det är en konflikt som skall lösas utan att det är intressen som står med och mot varann. Och hållbarhet handlar om att analysera de här intressena och göra bra val mellan dem. (...) Och en del konflikter är verkligen inte till för att lösas utan för att levas med, och det är det som det är att leva i en stad. Och jag tycker att hållbar utveckling är ett konfliktsystem, vi tappar i trovärdighet om vi inte ser de så." (Lars Lilled)

Här ser jag det som att socialarbetarens roll blir att se dessa konflikter, med hela sitt handlingsutrymme i ryggen, och att agera på samtliga nivåer enligt det som är vårt uppdrag, nämligen att, utifrån demokrati och solidaritet, verka för människors sociala och ekonomiska trygghet, för en jämlikhet i levnadsvillkor och för allas aktiva deltagande i samhällslivet. Om det sedan gäller att bevilja femhundra spänn till ett par fotbollsskor eller att arbeta för byggandet av fler offentliga toaletter på Avenyn så är det socialarbetarens roll i en socialt hållbar utveckling.

Sammanfattning och diskussion

”Staden är människans mest framgångrika försök att omforma världen som hon lever i efter sitt hjärtas önskan. Men om staden är den värld som människan har skapat, så är det också den värld i vilken hon hädanefter är dömd att leva. Därför kan man säga att människan indirekt omformade sig själv i det ögonblick som hon skapade staden, även om hon inte hade något klart begrepp om sin bedrift.” (Park, 1967 sid.3)

Såhär i slutet av detta undersökande arbete kan jag se hur den undran som inledde arbetet faktiskt har blivit besvarad. Då upplevde jag en förvirring kring begreppet social hållbarhet, en förvirring som ytterligare förstärktes av att jag aldrig hade hört begreppet användas inom socionomutbildningen. Den lilla aning jag hade om begreppet gav mig ändå tanken att det sociala arbetet verkade syssla med, eller borde syssla med, precis detta. Även om jag inte har kommit fram till vad social hållbarhet *är*, slutsatsen gäller snarare att det inte finns någon fast definition av begreppet, så ser jag att det sociala arbetet har en mycket viktig roll att spela i en sådan utveckling. Att dessutom kunna dra slutsatsen att mycket utav det jag har lärt mig under min utbildning till socionom berör frågor som är centrala för en socialt hållbar (stads)utveckling känns värdefullt. Då jag dessutom medvetet valt teorier som är vanliga och vardagligt använda inom det sociala arbetet så glädjer det mig att det har varit så lätt att se samband mellan dessa, tidigare forskning och de konkreta exempel som jag har utgått ifrån i min analys. Jag har velat *konkretisera det teoretiska och teoretisera det konkreta* och anser mig ha lyckats i mitt uppsåt.

En utav de slutsatser som jag kommit till handlar om att det är kunskapen om människors vardag som är det sociala arbetets största och viktigaste bidrag i arbetet för en socialt hållbar utveckling. Samtidigt krävs det att vi lyckas generalisera utifrån denna flod av exempel som annars riskerar att dränka oss. Jag har sett att både ett klassiskt psykosocialt arbete i tre nivåer och det sociala arbetets etiska riktlinjer stödjer ett sådant arbete. Kort sagt så skulle det kunna vara så enkelt att det enda som behövs för att socialt arbete ska vara delaktiga i en socialt hållbar utveckling är att vi jobbar på som vanligt. Naturligtvis är det inte så enkelt, det finns olika hinder på vägen. Trots att både lagar, styrdokument och yrkesetik uppmanar oss att handla på ett sätt så verkar det som att det finns andra faktorer som gör att så inte alltid sker. Ett sätt för mig att försöka förstå varför de goda uppsåten inte alltid realiserats har varit att använda begreppet handlingsutrymme för att förstå vad som begränsar det sociala arbetets handlingar. Här verkar det som att både socialarbetarna och andra aktörer inte använder sig av hela sitt möjliga handlingsutrymme, detta ibland beroende av osäkerhet. Det kritiska perspektiv som varit med mig möjliggör också för mig att se hur detta begränsade handlingsutrymme också handlar om att det finns olika intressen som är i konflikt med varandra, till exempel ekonomi och god praxis. Ett annat konfliktområde är hur socialarbetarnas arbetsvillkor ibland verkar stå i motsats till möjligheten att göra ett gott och hållbart arbete. Helt enkelt kan det vara svårt att göra etiska reflektioner när man har alldeles för många klienter eller man inte har sovit under natten för att man legat vaken och funderat på sitt arbete.

För att kunna göra praktik av de politiska begrepp och riktlinjer som styr det sociala arbetet måste vi förstå vad de innebär inte bara i teori utan också vad det betyder i varje möte med

medborgaren (klienten, patienten, brukaren eller vad du nu väljer...). Detta är alltså den kunskap som min studie hoppas kunna tillföra.

Socialarbetare beskrivs ibland som gräsrotsbyråkrater, vi är människor präglade av både vår politiskt styrda tjänstemannaroll men vi har också ett mycket konkret människomötande yrke som bygger på stor känslighet för mänskligt samspel. Denna speciella roll kräver att vi, i vår yrkesutövning, inte bara teoretiskt förstår de riktlinjer som styr vår verksamhet utan också att vi så att säga knådar om begreppen så att de blir betydelsefulla i det vardagliga arbetet.

Här tror jag också att vår profession har allt att vinna på att vara med i fylladet av de luddiga riktlinjerna. Att vi, som har stora erfarenheter av vad social ohållbarhet innebär och har för samhällseliga och personliga konsekvenser tar oss an uppgiften att beskriva hur vi ser på den sociala hållbarheten och vad för resurser och kompetenser som krävs för att kunna uppfylla den.

Vad gäller de kompetenser som den enskilde socialarbetaren behöver ha för att vara del av en socialt hållbar stadsutveckling så handlar det om att lyssna, att inse att man inte vet allt, att skapa tillit och att besitta ett visst mått av galenskap eller jävlar anamma. Detta för att kunna samla ihop och sedan vidarebefordra den medvetenhet om medborgarens vardag som är vår tyngst vägande kunskap.

Catharina Thörn berättade under vårt samtal om hur hon arbetar mycket med att visualisera tankar i syfte att kunna förmedla dem till andra. Kring det som Catharina säger om att det är viktigt att visualisera, annars går det inte att förmedla. Hur jag ser oss susande fram på våra styr och ställcyklar, hela vägen från Lövgärdet ända till TYnnered. På min pakethållare sitter det en kvinna i långkjol i damsadel och på styret tronar en ung kille som glatt viftar med sina fotbollsskobeklädda fötter. Och vi är inte ensamma, klungan är fylld av struliga ungdomar och var och varannan meter stannar vi för att ta en kisspaus på alla offentliga toaletter som kantar vår väg

Visserligen kommer vi kanske aldrig att lyckas med att bygga den ideala staden, men vi kommer alltid att försöka, för drömmen om den är djupt förankrad i våra sinnen. (Ahlberger, 2001 s.118)

Referenser

Ahlberger, Christer (2001). *Den svenska staden: vinnare & förlorare*. 1. uppl. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förl.

Akademikern (nr 8, 2012): Margaretha Holmqvist: *Delseger för facket i Göteborg*.

Andersson, Robert & Salonen, Tapio (2011). *Hela staden: social hållbarhet eller desintegration?*. 1. uppl. Umeå: Borea

Bernler, Gunnar & Cajvert, Lilja (red.) (1999). *Psykosocialt arbete: idéer och metoder*. Stockholm: Natur och kultur

Blennberger, Erik m.fl. (2006): *Etik i socialt arbete – Etisk kod för socialarbetare*
Akademikerförbundet SSR tillgänglig via deras hemsida

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Carrilio, Terry E (2007): *Utilizing a social work perspective to enhance sustainable development efforts in Loreto, Mexico I: International Social Work July 2007 50: 528-538*

Derkert, Siri (2011). *Siri Derkert*. Stockholm: Atlantis

Dunér, Anna & Nordström, Monica (2006): The discretion and power of streetlevel bureaucrats: an example from Swedish municipal eldercare, *European Journal of Social Work*, 9:4, 425-444

Göteborgs-Posten (2012, 31 oktober): Bozinovska, Snezana: *Socialsekreterarna i Göteborg lider mest*

Harvey, David (2011). *Ojämlikhetens nya geografi: texter om stadens och rummets förändringar i den globala kapitalismen*. Stockholm: Atlas

Hirdman, Yvonne (2010). *Att lägga livet tillrätta: studier i svensk folkhemspolitik*. [4., rev. utg.] Stockholm: Carlsson

Holme, Idar Magne & Krohn Solvang, Bernt (1996): *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Johnsson, Lisbeth & Lindgren, Hans (1999): *Yrkesroll och professionalitet I*: Bernler, Gunnar & Cajvert, Lilja (red.) (1999). *Psykosocialt arbete: idéer och metoder*. Stockholm: Natur och kultur

Jordan, Thomas & Andersson, Pia (2010). *Att hantera de svårlösta samhällsfrågorna: en tankeskrift från Tryggare och mänskligare Göteborg*. Göteborg: Tryggare och mänskligare Göteborg

- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lundin, Annika (2009). *Kurator inom hälso- och sjukvård*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Marcuse, Peter (1998): *Sustainability is not enough I: Environment and Urbanization October 1998 10: 103-112*,
- Martinson, Harry (1998). *Dikter: 1953-1973*. Stockholm: Bonnier i samarbete med Harry Martinson-sällsk.
- Mary, Nancy L. (2008). *Social work in a sustainable world*. Chicago, Ill.: Lyceum Books
- McKinlay, I. 2004, *Social work and sustainable development: An exploratory study*, University of Pretoria (South Africa).
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) *Perspektiv på sociala problem – några positioner I*: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur
- Olsson, Jan (red.) (2005). *Hållbar utveckling underifrån?: lokala politiska processer och etiska vägval*. Nora: Nya Doxa
- Park, Robert Ezra (1967). *On social control and collective behavior: selected papers*. Chicago: University of Chicago Press
- Salonen, Tapio (2011). *Desintegration och hållbar stadsutveckling i*: Andersson, Robert & Salonen, Tapio (2011). *Hela staden: social hållbarhet eller desintegration?*. 1. uppl. Umeå: Borea
- (SKA): *social konsekvensanalys : människor i fokus 1.0*. (2011). Göteborg: Göteborgs stad. Stadsbyggnadskontoret
- SFS (2001:453) Socialtjänstlag
- Socialt hållbar stadsutveckling [Elektronisk resurs] : - en kunskapsöversikt*. 1. uppl. (2010). Karlskrona: Boverket Tillgänglig på Internet: <http://www.boverket.se/Om-Boverket/Webbokhandel/Publikationer/2010/Socialt-hallbar-stadsutveckling/>
- Svenning, Conny (2003). *Metodboken: [samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling : klassiska och nya metoder i informationssamhället : källkritik på Internet*. 5., omarb. uppl. Eslöv: Lorentz

Svensson, Mats & Persson, Lars (2008). *Socialtjänsten som kunskapskälla: en modell för psykosocial rapportering inför strategiska beslut på kommunal ledningsnivå avseende bland annat hållbar utveckling och folkhälsa*. Lund: Sociology of Law, Lund University

Sverige. Regeringen. (2004). *En svensk strategi för hållbar utveckling [Elektronisk resurs] : ekonomisk, social och miljömässig : sammanfattning*. Stockholm: Miljödep., Regeringskansliet Tillgänglig på Internet:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/76/42/cb1f06c1.pdf>

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Thoursie, Ragnar (1952). *Nya sidor och dagsljus*. Stockholm: Bonnier

Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber

World commission on Environment and Development (WCED) (1987): *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.